

IZVESTJA

Muzejskega društva za Kranjsko.

Letnik XII.

1902.

Sešitek 3. in 4.

Slike v ljubljanskih cerkvah okoli l. 1715.

Spisal V. Steska.

Približno do Hrenovih časov je bilo po naših cerkvah malo oljnatih slik. Bolj pogostoma so se nahajale po gotskih cerkvicah slike na mokro steno, in sicer ne le po mestih, ampak tudi po oddaljenih podružnicah. Primož Truber piše, da je dal njegov oče kot ključar podružnice sv. Jerneja na Raščici preslikati cerkev nekemu hrvatskemu slikarju. Kmalu potem (l. 1528.) so jo Turki požgali.¹⁾

Preprosti ljudje bolj cenijo kipe kakor slike še dandanašnji in prav tako je bilo tudi v prejšnji dobi. Naše cerkve so tedaj krasili izrezljani altarji in kipi, slike so se primeroma pozno pojavile. Do Valvasorja so bile oljnate slike še redke, a prav tedaj se je vršil preobrat. Res je, da nam Valvasor le malo pove o tedanjih slikah, vendar pa omenja semintja kako lepšo sliko.

V Ljubljani zaznamuje sliko velikega altarja v stolnici kot delo beneškega slikarja Liberija;²⁾ sliko velikega altarja v frančiškanski cerkvi pripisuje nekemu beneškemu slikarju;³⁾ mimogrede omenja tudi Gladičeve slike v frančiškanskem križnem obhodu in Almanachove v obednici ter Palmovo v kapucinski cerkvi.⁴⁾

¹⁾ Letopis Mat. Slov. 1891, str. 137.

²⁾ Valvasor, Ehre d. H. Kr. XI, 688.

³⁾ Ibidem XI, 692.

⁴⁾ Ibidem XI, 695.

Natančneje pa nam našteva oljnate slike ljubljanskih cerkva ok. l. 1715. dr. Gregor Dolničar v dodatku svoje ljubljanske kronike: *Annales Urbis Labacensis*. Naj tu stojé razvrščene, kakor jih Dolničar sam navaja.

V stolnici: 1. Sv. Nikolaj. Slikal pl. Liberi. 2. Presv. Trojica. Tintoretto. 3. Sv. Trije kralji. Jan. Gladich. 4. Sv. Dizma. Julij Quaglio. 5. Presv. Trojica. Nikolaj Bambino. 6. Sv. Filip. Neri. Arhangel Riziolini iz Rima. Vso cerkev je na presno slikal Julij Quaglio.

V frančiškanski cerkvi Marijinega vnebovzeta: 1. Veliki altar Marijinega vnebovzeta. Nikolaj Bambino. Njegovih je tudi 13 drugih. 2. Vstajenje, rojstvo M. B. . . . Bon. 3. Sv. Anton. Osvald Orniex, frank (eines Frankhen). 4. V križni kapeli slika za večernice. Beluzzi. 5. Annunciata. Ferdinand Steiner. 6. Sv. Anton. Jan. Gladich. 7. Sv. Frančišek Ser. v obednici. Almenaco Belga.

V kapucinski cerkvi sv. Janeza Evangelista: 1. Veliki altar sv. Janeza Ev. Jakob Palma 2. Sv. Feliks. Janez Jurij Remb iz Radovljice.

V avguštinski cerkvi Marijinega oznanjenja: 1. Sv. Lucija. Frančišek Remb iz Radovljice. 2. Sv. Cecilija. Jurij Adam pl. Grimbschitz 3. Sv. Valentin. Ludovik de Cleris iz Belgije.

V komendski (križanski) cerkvi Marije Pomagaj: 1. Marija Pomagaj. Rottmeyr. 2. Sv. Elizabeta. Janez Schoonjaus, ces. dvorni slikar. 3. Sv. Jurij. Altomonte.

Pri sv. Jakobu ali pri jezuitih: 1. Sv. Jakob. Jan. Gladich. 2. Snemanje Kristusa s križa. Ant. Schoonjaus. 3. Sv. Ignacij. Nikolaj Bambino. 4. Sv. Jožef. Frančišek Remb.

V diskalceatski cerkvi sv. Jožefa: 1. Sv. Janez Ev. Anton Schoonjaus. 2. Sv. Liborij. Sebastijan Verporti. Item Mater Dolorosa. 3. Slika za večernice. Janez Jurij Remb.

Pri sv. Mihaelu ali pri klarisah: 1. Sv. Klara. Janez Gladich. 2. Presv. Jezusovega Srca. Frančišek Remb.

V uršulinski cerkvi: Sv. Uršula. Peter Owereg iz Antwerpena.

V vrsti slikarjev se torej imenujejo: Almanach, Alto-monte, Bambino, Beluzzi, de Clerich, Gladich, Grimbschitz, Liberi, Orniex, Owereg, Palma, Quaglio, Remb, Rizziolini, Rottmeyr, Schoonjaus, Steiner, Verporti. Kdo so ti slikarji? Poglejmo vsakega posebej.

Almanach (Allmenaco) iz Antwerpena v Belgiji je po imenu na Kranjskem znan slikar. Slikal je na presno po raznih gradovih, pa tudi z oljnato barvo portrete in druge slike. Slikal je na primer v Bokalcih pri Dobrovi (Strobellhof). Ta gradič je na novo sezidal Volk Sigmund baron Stroblhof (1645—1707). V tem gradiču je živel Almanach več let.⁵⁾ Še sedaj se nahajajo tu stare freske z letnico 1693, zlasti v elipsni sobi, imenovani »Dionizijevo uho«. V teh freskah prevladuje rdečkasta barva. Valvasor navaja poleg teh slik slike⁶⁾ v frančiškanskem refektoriju⁷⁾ in Iškem turnu.⁸⁾ Erberg⁹⁾ ga hvali in Kukuljevič¹⁰⁾ pojasnjuje, da sta od Erberga imenovana portreta baron Ivan Daniel Erberg in njegova soproga Margareta roj. Dinzl. Slikana sta bila baje portreta l. 1667 (?). V zagrebški metropolitni knjižnici se nahajajo med bakrorezi in risbami, ki jih je Valvasor zbral in v 18. knjigah vezati dal, v 17. knjigi sledeče izvirne Almanachove risbe: grad Wagensberg (list 86.), Ljubljana (l. 87.)

⁵⁾ Blätter aus Krain. 1864, 55.

⁶⁾ Valvasor. XI. 566 sodi o njem: Treffliche Zimmer mit künstlichen Mahlereyen von dem berühmten Mahler Almanach und Andren ausgeziert.

⁷⁾ Ibidem. XI. 692. In dem Kloster ist das Refectorium wol gemahlt von dem berühmten Künstler Almanach.

⁸⁾ Ibidem. XI. 577. Jetzt ist es (Turnigg) auch mit vielen Mahlereyen von dem trefflich berühmten Pensel deß Almanachs bereichert.

⁹⁾ Versuch einer Literaturgesch. Krains I. 1825. v dostavku: Almanach war ein sehr guter Maler im 17. Jahrhundert, von welchem auch Valvasor rühmliche Erwähnung macht; man hat viel Arbeiten von ihm in Krain. In Lustthal sind 2 vortreffliche Familienportraits von seiner Hand.

¹⁰⁾ Slovník umjetnikah jugoslavenskih. 1858 str. 10.

in kranjski seljak, leno in preprosto sedeč (l. 231.). Pod vsemi tremi stoji podpis: Almanach fecit.

Altomonte Martin je bil rojen 8. maja 1657. v Neapolu in je umrl 14. septembra 1745. v samostanu sv. Križa na Nižjeavstrijskem. Že v 15. letu je bil v Rimu učenec Jan. Gaullija in Karola Maratta, pozneje dvorni slikar poljskega kralja Jana Sobieskega, od l. 1703. slikar na Dunaju, od l. 1720. v Lincu; naposled je vstopil v cistercijski samostan¹¹⁾.

Bellucci Anton je bil rojen l. 1654. v »Pieve di Soligo« pri Trevisu. Umrl je ali l. 1715. ali 1726. Slikal je na Dunaju, v Düsseldorfu, v Londonu in Benetkah. Njegove slike kažejo fino tehniko, a tudi hrepenenje po efektu. V kompozicijah je izviren.¹²⁾

*Bambino Nikolaj*¹³⁾ je živel l. 1714. v Benetkah.

Ludovik de Clerich je bil iz Belgije. V zapisnikih kranjskih deželnihih stanov je pogostoma imenovan »deželni slikar«. Najbrže je bil dekoracijski slikar za jezuitsko gledališče, katero so stanovi podpirali. Deželni zbor mu je dovolil včasih znamenite podpore, tako na pr. l. 1679. vsoto 75 gold., l. 1684 zopet itd.¹⁴⁾

Gladič Janez Frančišek je bil rojen na Reki (Fiume). Opravljal je službo ces. pobiravca naklade na les. Žena njegova je bila iz Ljubljane roj. pl. Rerenberg. Umrl je v 28. letu svoje starosti. Največ njegovih slik se je nahajalo v Ljubljani. Dr. Gregor Dolničar piše¹⁵⁾: »Kdor pogleda njegove slike in opazuje njih umetnost, se mora čuditi, kako se je mogel vzpeti takó visoko že v mladih letih.« Njegov sin Jurij Andrej, rojen na Reki 11. februarja 1659., je postal l. 1689. ljubljanski

¹¹⁾ Allg. Künstler-Lexikon. Müller-Singer. I. 21.

¹²⁾ Müller-Singer. Ibidem. I. 100.

¹³⁾ Farna kronika pri sv. Jakobu v Ljubljani piše ad ann. 1714.: Petrus de Codelli pro altari marmoreo eleganti S. Ignatii donavit 843 fl. Germ. v. = 1000 fl. Carn. val. praeterea exsolvit imaginem s. Parentis Venetiis curatam a pictore Pampini satis celebri 80 scudis.

¹⁴⁾ P. pl. Radič v Letop. Matice Slov. 1880, str. 23.

¹⁵⁾ »Academia Unitorum« v ljublj. Rudolfinumu.

kanonik in l. 1714. stolni dekan. Valvasor je slikarja Gladića visoko cenil.¹⁶⁾

Grimbschitz baron Jurij Adam je bil rojen 25. marca 1667. na Rečici pri Bledu. Oče je bil Janez Ludovik, mati Barbara List pl. Sigerstorff. Učil se je najprej doma, potem je potoval. V Rimu je bival dolgo in se učil slikarstva pri slavnem Marattu, potem stavbarstva in vojništva. Doma je postal sodni prisednik in cesarski svetnik. Oženil se je z baronico Winterhofen. Otroki ni imel. L. 1712. je otvoril v svoji hiši nekako slikarsko akademijo. Bil je tudi politiški in stavbarski pisatelj.¹⁷⁾

Liberi Pietro Cavaliere (imenovan Libertino) je bil rojen v Padovi l. 1605. in je umrl v Benetkah l. 1687. Bil je vsestranski umetnik, dober risar, toda v poznejši dobi manirist. Mnogo njegovih slik je še ohranjenih po cerkvah in akademijah.¹⁸⁾ Sv. Nikolaja je slikal, kakor poroča *Historia Cathedralis Ecclesiae Lab.*, l. 1674.

Ortiex Osvald. Ta slikar je sicer neznan. Dolničar ga piše s črko *n*, k večjemu u. Kukuljevič¹⁹⁾ pa čita *w* — torej Orwiex.

Owereg Peter. Ta je morda Peter Werex, o katerem poroča Dolničarjeva kronika, da je umrl 13. februarja 1715. slavni slikar P. Werex iz Antwerpena, ki se je proslavil za večno s svojimi izvrstnimi slikami.²⁰⁾ Werex je znan kot Valvasorjev sotrudnik.²¹⁾

¹⁶⁾ Ehre d. H. Krain. XII. str. 103. govoreč o Rečanih: Von welchen erst vor wenig Jahren Herr Gladich oder Gladitsch alhier zu Fiume gestorben, welcher ein so berühmt und fürtrefflicher Mahler gewesen, daß man seines Gleichen in hiesigen Landen zu seiner Zeit nicht gehabt hat. — XI. 602. pišoč o frančiškanskem samostanu: So sind auch im Kreutzgange deß Klosters etliche schöne Mahlereyen, insonderheit von dem Gladich, der den Pinsel trefflich-wol geführt und in der Mahlerey künstlich gewest.

¹⁷⁾ Izvestja muzej. društva. 1900. str. 151.

¹⁸⁾ Müller-Singer. o. c. III. 2.

¹⁹⁾ Slovník um. jugosl. str. 328.

²⁰⁾ Izvestja muz. društva. 1901. str. 175.

²¹⁾ Radič v Letopisu M. Sl. 1880. str. 20.

Palma Giovane je bil rojen v Benetkah l. 1544. in je umrl l. 1628. Učil se je v Rimu, v Urbinu in Benetkah po slikah največjih mojstrov. Dobival je silno naročil, zato je slikal prehitro in na kvar svoji velikanski zmožnosti.²²⁾

Remb Frančišek Karol je bil rojen v Radovljici l. 1674. Očetu je bilo ime Janez, materi Uršula. Od mladosti se je vadil risati in slikati, potem je odšel v Benetke in naposled v Rim, kjer se je učil tri leta na akademiji in dobil tudi darilo. Leta 1703. je odšel v Gradec, čez šest let na Dunaj. L. 1715. je postal vodja Lichtensteinove galerije. Dolničar trdi, da bi bilo treba mnogo časa, preden bi naštel vsa dela, s katerimi se je Remb ovekovečil.²³⁾

Jos. Wastler²⁴⁾ trdi, da ga je podpiral v Italiji bivajočega grof Ignacij Marija Attems. Po svoji vrnitvi iz Italije je slikal stopnjišče v Attemsovi palači. V Attemsovi galeriji so štiri velike oljnate slike po 4 m široke: rop Sabink, vjetje kralja med pojedino, David in Urija in alegorijska slika, poleg več manjših slik. V deželni galeriji so štiri slike, tri mitologijske vsebine in ena iz starega zakona v duhu tedanjega časa²⁵⁾. Slikal je tudi sv. Frančiška Pavlanskega za cerkev »am Gries« in sv. Uršulo za uršulinke.

Na Dunaju je slikal za Kremsmünster l. 1712. altarni liki: smrt sv. Benedikta, Kristusa na križu in 13 manjših slik, ki so prej visele ob cerkvenih stebrih. Šest jih je pogorelo l. 1866, dve sta ohranjeni v samostanski zakladnici, in 6 jih je v cerkvi »zu Pfarrkirchen«. Sliki v zakladnici predočujeta bavarskega vojvodo Tasilo, ki najde od mrjascev končanega sina. Cerkvene slike predstavljajo svetnike: Sv. Urha v boju

²²⁾ Müller-Singer. o. c. III. 363.

²³⁾ Biblioth. Publica Labac. Gl. Izvestja muz. dr. 1900. str. 165. Longum hic foret, quae opera ab eo ad nominis immortalitem in lucem prodierint, recensere.

²⁴⁾ Steierisches Künstler-Lexicon, Graz. 1883. str. 139.

²⁵⁾ Glej tudi H. Schwach: Führer durch die Landes-Bildergalerie in Graz. 1899. str. 5.

proti Ögrom, sv. Volbenka kot učitelja bavarskih princesinj, sv. Emilijana v boju proti Mavrom, sv. Kunigundo soprogo cesarja Henrika, ki dokaže svojo nedolžnost stopajoča čez razbeljeno železo, sv. Bonifacija razdeljujočega škofije škofom, in kronanje Karola Velikega. L. 1712. je slikal tudi sv. Aleksandra, papeža in mučenca, ki se tudi nahaja v samostanski galeriji²⁶⁾.

V prejšnjem seznamu se imenujeta dva Remba: Francišek in Janez Jurij. Ali sta res dva Remba bila slikarja, ali je to le pomota Dolničarjeva, nisem mogel dognati.

Quaglio Julij je po svojih freskah v stolnici pri nas dovolj znan. Rojen je bil v »Laino« pri Komskem jezeru l. 1668. V Ljubljani je slikal od l. 1703. do 1706. Olnato sliko sv. Dizme je dovršil domá po zimi l. 1703./1704. Umrl je v svojem rojstnem kraju l. 1751.²⁷⁾

Ricciolino Mihaelangelo je bil rojen l. 1654. v Rimu in je ondi tudi umrl l. 1715. Njegov lastni portret se nahaja v Florenci, njegove slike pa v Rimu po cerkvah in privatnih zbirkah.²⁸⁾ Dolničar ga pomotoma imenuje Arhangel.

Rottmayr pl. Rosenbaum Janez Franc Mihael je bil rojen v Ljubnem (Laufen) na Solnograškem ok. l. 1660. Umrl je na Dunaju l. 1730. Učil se je v Benetkah. Deloval je najprej v Solnogradu in slikal cerkvene slike. L. 1685. je šel na Dunaj, kjer je bil dvorni slikar Leopolda I., komorni slikar Jožefa II. in Karola VI. in bil povzdignjen med plemstvo. Slikal je olnate slike in na presno. Njegove slike se nahajajo na Dunaju, v Gradcu, Solnogradu, v Vratislavi, Pasavu i. t. d.²⁹⁾

Schoonjaus Anton je bil rojen v Antverpenu l. 1650. in je umrl na Dunaju l. 1826. V zgodnji mladosti je odšel v

²⁶⁾ Müller-Singer: Künstlerlexikon IV. str. 39 ima le slaboten izpis iz Wastlerja.

²⁷⁾ Smrtno letnico so doslej navajali vsi l. 1720. Glej: Müller-Singer, o. c. III. str. 505. Ondotni župnik Alojzij Piccinelli pa mi piše, da je umrl l. 1751.

²⁸⁾ Müller-Singer. O. c. IV. str. 57.

²⁹⁾ Müller-Singer. o. c. IV. 119.

Rim. Na Dunaju je postal dvorni slikar cesarja Leopolda I. Tu se je tako proslavil, da so ga poklicali na Angleško. Živel je potem v Haagu, Amsterdamu, Düsseldorfu in naposled zopet na Dunaju.³⁰⁾

Tu treba opomniti, da se je pripetila Dolničarju pomota. Slike v križanski cerkvi našteva namreč dvakrat, a jih pripisuje različnim mojstrom. V svoji kroniki pripoveduje, da so l. 1715. na prošnjo Gvidona Stahremberga tri avstrijske cesarice darovale vsaka po eno sliko križanski cerkvi. Te tri cesarice so bile: soproga vladajočega cesarja Karola VI., vdova Leopolda I. in vdova Jožefa I. Tu pripisuje sliko Marije Pomagaj Schoonjausu, sv. Elizabete Rothmayru, le tretja sv. Jurija ostane obakrat Altomontu.

Slika Marije Pomagaj je pogorela 22. junija 1857. Novo sliko je napravil l. 1859. Canon na Dunaju. Drugi dve sliki sta še ohranjeni, pa sta se vedno pripisovali Val. Mencingerju.³¹⁾

Steiner Ferdinand je bil Tirolec. Na Kranjsko ga je poklical stiški opat Anton baron Gallenfels (opat 1680—1719), ki mu je dal nalog, naj naslika Virido in druge portrete pa tudi freske v refektoriju. Virida se hrani v Rudolfinumu.³²⁾

Verporti ali morda Verportin ni znan slikar, pač pa je to rodbinsko ime na Kranjskem znano.

Ali se je katera slika iz one dobe ohranila? Oglejmo si posamezne cerkve!

V stolnici je edino slika sv. Dizme še ohranjena. Kam so druge prešle, nam ni znano. V seznamu slik se imenuje dvakrat slika presv. Trojice. To je bržkone pomota. Ker imenuje »*Historia cathedralis ecclesiae*« str. 13. sliko Marijinega vnebovzetja, si to težkočo lahko razrešimo. Mesto dveh slik presv. Trojice imamo gotovo sliko presv. Trojice in Marijinega

³⁰⁾ Ibidem. IV. 223.

³¹⁾ Glej: Črtice o križanski cerkvi v Ljubljani v »Izvestju društva za kršč. umetnost v Ljubljani«. 1898. str. 15.

³²⁾ Milkowicz: Die Klöster in Krain. 1889. str. 80.

vnebovzvetja, ki se prav podobno slika. Prva je bila torej Tintorettova, druga Bombinova.

Slike iz nekdanje frančiškanske cerkve so bile bržkone na dražbi prodane in se nahajajo, če niso bile uničene, v kaki cerkvi zunaj Ljubljane.

Palmovo sliko vel. oltarja nekdanje kapucinske cerkve hranijo ljubljanske uršulinke. Slika je dobro ohranjena in resnično umetnina.

Neznano je, kam so prešle slike avguštinske, klariške in diskalceatske cerkve. Dobro ohranjeni sta sliki stranskih altarjev v križanski cerkvi, ki smo jih prej omenili.

Pri sv. Jakobu je bržkone sv. Ignacij še Bambinov. Uršulinke hranijo čedno sliko sv. Uršule, ki je najbrže prvotna.

Ostalo je torej le malo spominkov iz one dobe.

Iz arhiva grofa Sig. Attemsa v Podgori.

Spisal dr. Fr. Kos.

Veleblagorodni gospod grof Sig. Attems v Podgori pri Gorici mi je blagovolil za nekaj časa prepustiti večje število izvirnih listin, spisanih na pergamentu, da sem jih pregledal. Nekatere sem doslovno prepisal, iz drugih pa naredil daljše ali krajše izpiske. Listine so iz 14., 15. in 16. stoletja. Večinoma so dobro ohranjene, le nekatere so zamazane ali pa drugače poškodovane. Kolikor mi je znano in kakor se mi je tudi zatrdilo, niso bile še nikdar objavljene; njih vsebina je zgodovinarjem še popolnoma neznana. Tu podajam čitateljem regeste iz tistih listin, katerih tvarina se nanaša na našo domačo zgodovino.

Št. I.

1316, dne 22. novembra. Gorica.

»Anno mill. trecent. sestodec., indict. quartadecima, die nono exeunt. Novembr. in foro Goricie ante domum Monissachi

Judei present nobili dno. Dietalmo de Reyfinbercho¹⁾, Arnoldo dicto Orsso de eodem loco, Viantro (?) de Gorinicho²⁾, filio dni. Vluravi (?)³⁾, Lippo de civitate Austria⁴⁾ nunc Goricie comorante, Joppo Lazaro de Brozollo (?) de Mugla⁵⁾ et aliis testibus.«

Peter iz Vermeljana⁶⁾ [»Petrus de Vermeglano«] proda za . . .⁷⁾ mark novih oglejskih penězov [»... marcharum denariorum novorum Aquilegiensis monete«] notarju Henriku iz Orzona⁸⁾, sinu rajnkega Koncija, ter njegovemu bratu Jonamu [»Henrico not. de Orsono filio olim Concii et Jonamo fratri suo«], ki sedaj prebivajo v Gorici, eno kmetijo v Vermeljanu [»unum mansum situm in Vermeglano«], ki je fevd prej imenovanega Dietalma iz Rihemberga.

Ime notarjevo se ne more čitati.

(Listina je jako zamazana.)

Št. 2.

1320, dne 15. februarja.

»Anno mill. CCCXX^o, indict. tercia. die XV° ineunt. Februarii, present. Dominico mansionario . . .« (Imen drugih prič ni mogoče čitati.)

Semga, hči rajnkega . . . iz Gorice proda za pet mark oglejskih penězov Mathiussi-ju iz Gorice hišo v Biljani⁹⁾

¹⁾ Rihemberg v Vipavski dolini.

²⁾ Kje je kraj »Gorinicho«, mi ni znano. Primerjaj tudi št. 22., kjer se omenjajo Chwonzil, Friderik in Herman de Gwornech, ter št. 24., kjer je naveden »Chunradus de Gorneko«.

³⁾ Ker je listina na nekaterih mestih jako zamazana, se dotične besede ne morejo dobro čitati.

⁴⁾ Civitas Austria je sedanji Čedad v Furlaniji.

⁵⁾ Mugla so Milje (Muggia) blizu Trsta.

⁶⁾ Vermeljan je vas v tržiškem okraju v Furlaniji.

⁷⁾ Dotična beseda se ne more čitati.

⁸⁾ Orzono je kraj blizu Čedada.

⁹⁾ Biljana je vas v goriških Brdih.

[»Biglane«] ter dva vinograda na biljanski gori [»in monte de Biglane«].

(Listina je jako zamazana.)

Št. 3.

1320, dne 20. oktobra. Tarum (?).

Henrik, grof goriški in tirolski ter odvetnik oglejske, tridentinske in briksenske cerkve, zastavi svojima fevdnikoma, bratoma Lenartu in Lavrencu iz Podgrada na Krasu [»Lyenhardo et Laurencio fratribus de novo Kastro super Charstis«] ter njunim dedičem dve vasi, namreč »Geloycz et Padem super Charstis«¹⁰⁾ z vsemi priteklinami za 78 mark solidov. Kadar bi se na dan sv. Jurija rečenima fevdnikoma omenjena svota povrnila, sta mu (goriškemu grofu) dolžna zopet odstopiti imenovani vasi.

Priče: »Haynricus Fuleyn, Jacobus de Cormona¹¹⁾, Frydericus marschalcus noster, milites, Weychardus de Petra Pilosa¹²⁾, Purchardus notarius . . . et alii fide digni. — Actum et datum Tarum (?) die vigesimo Octobr. corrente anno Domini mill. trecent. vigesimo, tercia indictione.«

Št. 4.

1321, dne 6. aprila. Gorica.

»Anno Domini mill. trecent. XXI°, indictione quarta, die VI° mens. Aprilis in castro Goricie in camera nova present. Federico marescalco, Prohono (?) magistro, Pelegrino camerario, Jacobo de Cormono militibus, Alberto et Henrico scribis curie infrascripti dni. comitis et aliis testibus.«

Pelegrin iz Solkana [Pelegrinus de Solcano] prepusti Henriku, grofu goriškemu in tirolskemu, odvetniku oglejske,

¹⁰⁾ Vas »Geloycz« je najbrže sedanji Golac ali pa sosednje Jelovice v materijski občini v Istri, »Padem« pa morebiti Padež v isti občini.

¹¹⁾ Cormona je sedanji Kormin.

¹²⁾ Grad »Petra pellosa« je bil v Istri od Buzeta proti zahodu.

tridentinske in briksenske cerkve ter generalnemu vikarju trevisanskega mesta in okraja, dvor in hišo v Solkanu [»curiam et domum in Solcano«] in pa vas Hotičino¹³⁾ na Krasu [»et villam de Coltiz sitam super Carstis«], kar je imel od njega (od goriškega grofa) kot fevd, s pogojem, da bi blagovolil (goriški grof) dati rečeni dvor, hišo in vas v fevd Otolinu de Veichemberch¹⁴⁾, sinu Henrikovemu, ter njegovi soprogi Diamoti, kar se je tudi zgodilo.

Št. 5.

1322, dne 23. novembra. Dolenje Cerovo pod velikim orehom.

»Anno mill. trecent. viges. secundo, indictione quinta, octavo die exeuntis Novembris in Zeraw inferiori sub magna nuce, present. Sighardo et Jasmin fratribus venditricis subscripte, Weichardo filio eiusdem venditricis, Chuenzelino famulo Dytmari de Zeraw, Antonio et Antonio Sobodino et Nasivera massariis¹⁵⁾ prefati Dytmari et aliis testibus vocatis et rogatis.«

Adelhajda, vdova po ranjkem Matiji iz Cerovega¹⁶⁾ [»Adelheid relicta Mathie de Zeraw«], prepusti za dvanajst mark novih oglejskih penězov, ki jih je prejela od Jonama,

¹³⁾ Vas Hotičina je v materijski občini v severni Istri.

¹⁴⁾ »Veichenberch« je Finkenberg, ki je bil v Istri ali pa na Kranjskem. V št. 22. se omenja neki »Wintherus olim dni. Hainrici de Winchemberg.«

¹⁵⁾ Massarius = oskrbnik.

¹⁶⁾ Kar se tiče gospodov iz **Cerovega** v štirinajstem stoletju, so nam iz tu natisnjenih registrov znani naslednji člani:

<i>Mathias de Zeraw</i> uxor <i>Adelheid, Sighardus, Jasmin</i>			
(št. 5, 11)	(št. 5)	(št. 5)	(št. 5)
<i>Sicardus</i> (št. 11)	<i>Weichardus</i> (št. 5)		

Razen teh se še omenjajo: Dytmarus de Z. (št. 5), Vlricus quondam Purklini de Cerov (št. 7), Johannes dictus Chitera de Zerov (št. 11) ter Ranflinus (Ronfil) quondam Chitarini de Cerou (št. 35, 36).

sina ranjkega Koncija iz Orzona¹⁷⁾ [»a Jonam filio olim Concii de Orzono«], rečenemu Jonamu, njegovemu bratu Henriku in njunim dedičem eno kmetijo v Vipolžah¹⁸⁾ [»in Wipelsach«], katero obdelujeta Matija »Cossechin« in Peter ter je fevd belinjskega opata.¹⁹⁾ Tudi jima prepusti v istem kraju vse desetine od živih in neživih stvari [»decimam totam de vivo et mortuo«], ki so fevd goriškega grofa. To pa stori s pogojem, da zopet odstopita kmetijo in desetine, ako se jima povrne rečena svota. Da se ta pogodba ne prelomi, se priča »Weichardus« kot porok zavezuje z vsem svojim premoženjem.

Notar: Oracius de Ratybor.

Št. 6.

1323, dne 20. februvarja. Prvačina.

»Anno Domini mill. trecent. XXIII°, indict. VI^a, die VIII° exeunt. Februarii in cortina de Prebatio in canipa infrascripti Wergendi present. Andrea et Conrado Franche (?) filiis olim

¹⁷⁾ V pričujočih regestih se omenjajo naslednji **Orzonci**, ki so živeli v 14. stoletju:

Concius (št. 1, 5, 11)

<i>Jonamus,</i> (št. 1, 5)	<i>Rudolfus,</i> (št. 20, 25, 26)
<i>Albertus,</i> scriba curie comit. Goric. (št. 4, 10, 18, 20, 21, 25, 26, 36)	<i>Henricus,</i> notarius, scriba curie comit. Goric. (št. 1, 4, 5, 8, 11, 13, 14, 19, 23, 25, 26, 29, 30, 33)

Chunradus (št. 29, 36)

Petrus (št. 33)

V št. 27. omenjeni »Jonamus de Orz. habitator in Dobraw« je morebiti isti, ki je naveden v št. 1. in 5. Iz 38. štev. se dá naslednje posneti:

<i>Benenuda</i> uxor	<i>Henricus</i> <i>Georgius, Cunsulinus</i>	<i>Unsealcus</i> <i>Henricus</i>
----------------------	--	-------------------------------------

Wuling Swabel uxor *Pirina*.

¹⁸⁾ Vipolžc so vas v goriških Brdih blizu Cerovega.

¹⁹⁾ Belinjski samostan je bil blizu Ogleja.

Svarzmani, Pertoldo olim Rodulfi de Prebatio²⁰⁾, Genio (?) Tusco, Thomaxuto quondam Teste de Gorizia, Stephano . . . et aliis.«

»Timyta de Prebatio olim . . . et Wergendus eius maritus« prodasta za osem mark novih oglejskih peneczov Henriku, sinu ranjkega Valkona iz Gorice [»Henrico filio quondam dni. Walconis de Gorizia«] desetine v Vrtovinu²¹⁾ [»in Vertoyno«], ki so fevd gospodov iz Rihemberga [»de Riphembergo«]. Med poroki omenjeni Thomaxutus je bil izbran, da postavi kupca v njegovo posest.

Notar: Zambonus de civitate Belluno Gorizie habitans.
(Listina je jako poškodovana.)

Št. 7.

1323, dne 23. junija. Štivan (pri Devinu).

»Anno mill. trecent. viges. tercio, indict. sexta, die XXIII° mens. Junii, Actum in villa Sti. Johannis de Tuba ante canipam Mathei Glabiczay in presentia dni. Johannis vicarii dicte ecclesie, Sanculini de Doino, Jenslini filii Remocii (?) de Woplaw, Vlrici filii quondam Purklini de Cerov, Bytizonii filii Swarczlini de Cormons et aliis ibi vocatis et rogatis«.

»Jeclinus filius quondam dni. Hermani de Tylia« prepusti za dvanajst mark malih solidov [»pro precio XII marcarum solidorum parvorum«] Henriku Swevu iz²²⁾ [»Henrico Sweuo de Edlingen«] eno kmetijo v vasi [»in villa de Edlingen«], ki jo obdeluje Marinus. Za mejo ima kmetija na eni strani kmetijo Volanovo [»mansus Volane«], na drugi pa

²⁰⁾ V št. 16 se omenja »Millone (?) quondam Enselmi de Prebatio«.
— Prvačina je vas v Vipavski dolini prav blizu Dornberga.

²¹⁾ Vrtovin je vas v Vipavski dolini blizu Črnič.

²²⁾ Čital sem, da so neki vasi na Goriškem, ki ima sicer svoje slovensko ime, po nemško nekdanj rekli »Edlingen«. Katera vas je to, se sedaj, ko to pišem, ne spominjam. Pomagati si pa ne morem, ker nimam tu na Gorenjskem, kjer mimogredé bivam, svoje knjižnice pri rokah.

kmetijo Mateja podobarja [»mansus Mathei sculteti«] do javne poti.

Št. 8.

1323, dne 9. oktobra. Gorica.

»Anno mill. trecent. viges. tertio, indict. sexta, nono die ineunt. Octobris in villa Gorizie in curia emptoris subscripti present. Ottone Scolare olim dni. Leonardi, Heinrico marito Chose de villa Gorizia, Martino de Dobrow et Perus de Dobrow et aliis testibus vocatis et rogatis.

Rusman iz Dobrove²³⁾ [»Rusmanus de Dobrau«] proda za pet mark novih oglejskih penězov in pa še za dvanajst penězov [»quinque marcar. denar. novor. Aquilegens. monete et duodecim denariorum«] Henriku, pisarju v Gorici, in njegovim dedičem tri vinograde in sicer enega v L a z n i²⁴⁾ [»in Lasicz«], drugega »in Bolesin contra fontem« ter tretjega na gori M e d a n i²⁵⁾, kjer pelje pot iz Dobrove v Vipolže [»in monte qui dicitur Medane, ubi itur ad Dobraw in Wippelsach«]. Izvzeta je pravica do desetine, ki se mora dajati belinjskemu opatu, ter davščina štirih penězov gornega prava, ki jo je treba odrajtovati od teh treh vinogradov [»salvo iure decime, que ceditur domino abbati de Belino et quatuor denariis de iure montis, que datur de predictis tribus vineis«]. Da se ta pogodba izvrši, je bil med pričami imenovani »Perus« od prodajalca izvoljen, da postavi kupca v njegovo posest.

Notar: Oracius de Ratybor.

Št. 9.

1323, dne 8. novembra. Gorica.

»Anno mill. trecent. XXIII°, indict. VI^a, die VIII° ineunt. Novembr. in mercato Gorizie penes domum Gerussii present.

²³⁾ Dobrova je vas v goriških Brdih blizu Biljane. Razen gospodov iz Dobrove, ki so v tej listini navedeni, se tudi v št. 23 omenja neki »Jonamus de Dobraua«, v št. 27 pa »Yonamus de Orzano habitator in Dobraw«.

²⁴⁾ Lazna je zaselje v goriških Brdih blizu Kozane v kojski občini.

²⁵⁾ Medana je vas v goriških Brdih blizu Dobrove.

Johanne dicto Chitera de Zerov, Arnthoy de Castronouo²⁶⁾, Raphaele quondam Nicole de Gorizia, Oluino notario de Vtino²⁷⁾ et aliis dominis.◀

»Franciscus de Menzano◀²⁸⁾ proda za 17 mark in 16 novih oglejskih penezov Matiusiju, sinu ranjke Teste iz Gorice [»Mathiussio quondam Teste de Gorizia◀] poldrugo kmetijo »sitos in Plasencia◀²⁹⁾, kar je fevd gospodov iz Spilimberga³⁰⁾ [»de Spinimbergo◀]. Med pričaml navedeni »Chitera◀ je bil izbran, da postavi kupca v njegovo posest.

Notar: Zambonus de civitate Belluno Gorizie habitans.

Št. 10.

1323, 8. novembra. Gorica.

»Anno Domini mill. trecent. XXIII°, indict. VI^a, die VIII° ineunt. Novembris in platea ville Gorizie super Bololos, present. dominis Folchero canonico Civitatense³¹⁾, Francisco de Vngrispacho³²⁾, Johanne dni. Adelperti de Cuch[anea](?), Alberto scriba de Gorizia et aliis.◀

»Mathyussius quondam Teste de Gorizia◀ priznava, da je za 17 mark novih oglejskih penezov kupil od Frančiška iz Manzana [»a domino Francisco de Menzano◀] poldrugo kmetijo »sitos in Plasencia◀, ki je fevd gospodov iz Spilimberga.

Notar: Zambonus de civitate Belluno Gorizie habitans.

²⁶⁾ Kakor je iz teh regestov razvidno, so v 14. stoletju živeli razen drugih tudi naslednji gospodje iz **Podgrada**: Lyenhardus et Laurentius de novo Kastro (št. 3), Arnthoy de Castronouo (št. 9), Franciscus Malaguinus de C. (št. 12), bratje Marquardus (št. 24, 25), Maynhalmus in Nichellus de C. (št. 25), Niculuscus quondam Winchardi de C. (št. 29). — Gl. tudi op. 69.

²⁷⁾ Videm na Beneškem.

²⁸⁾ Manzano je vas med Korminom in Vidmom.

²⁹⁾ Plasencia je najbrže vas Plasencis od Vidma proti zahodu.

³⁰⁾ Spilimbergo je v Furlaniji ob Taljamentu.

³¹⁾ Čedad v Furlaniji.

³²⁾ Vogrsko, vas blizu Gorice.

Št. 11.

1323, dne 31. decembra, Oglej.

»Anno mill. trecent. viges. [tertio], indict. sexta, die ultimo mens. Decembris, Aquilegie iusta canip[am] Rantulfi . . . quondam dni. Arthilippi, present. Sedez Rantulfi . . . civitate Aquilegie et Johanne quondam dni. Gallengani de civitate Austrie testibus ad hoc vocatis et rogatis et aliis.«

Valter, sin rajnkega Rikarda iz Senožeč³³⁾ [»Valterius quondam dni. Ricardi de Solosench«] proda za tri marke dobrih oglejskih penězov Henriku, notarju in pisarju v Gorici, sinu rajnkega Koncija iz Orzona [»Henrico notario et scribe de Goricia, filio quondam dni. Contii de Orzono«], svoje posestvo v Senožečah [»suum sedimen positum apud Solosench«]. Meje tega posestva so na eni strani javna pot, na drugi pa »quaedam vinusatria«. Da se kupčija izvrši, je bil »Henricus dictus Frad . . . de Wilposano« (Vipolže) izbran, da postavi kupca v njegovo posest, »Sicardus quondam Mathie de Cero«³⁴⁾ pa prevzame poroštvo, da se sklenjena pogodba ne prelomi.

Ime notarjevo se ne more čitati.

(Listina je nekoliko poškodovana.)

Št. 12.

1324, dne 20. avgusta. Gorica.

Anno Domini mill. trecent. XXIII°, indict. VII^a, die XII° exeunte Augusto in domo communis mercati Gorizie, present. dominis Henrico vicario Sancti Petri, Lippo Tusco, Bute quondam Teste de Gorizia, Francisco Malaguino de Castrouo et aliis.«

»Contius pretor gener. Zenegoy de mercato Gorizie« proda za šest mark novih oglejskih penězov Henriku, pisarju v Gorici, eno hišo z zemljiščem in poslopji, stoječo na goriškem trgu

³³⁾ Senožeče, vas v goriških Brdih blizu Biljane.

³⁴⁾ »Cero« je Cerovo v Brdih.

[«in mercato Gorizie»].³⁶⁾ Ta hiša z zemljiščem vred meji na eni strani ob posestvo imenovanega Henrika, na drugi ob posestvo dedičev rajnke Kapele [«quondam Capelle»], na tretji pa sega do javne poti. To hišo je rečeni Koncij kupil, kakor je razvidno iz listine, ki jo je napravil notar Oracius leta 1320, dne 23. junija, še prej pa vzel v najem, kar je razvidno iz listine, ki jo je spisal notar Astulfus leta 1312., dne 9. decembra. Med pričami navedeni »Lippus« je bil izbran, da postavi kupca v njegovo posest.

Notar: Zambonus de civitate Belluno Gorizie habitans.

Št. 13.

1325, dne 21. februarja. Gorica.

»Anno Domini mill. trecent. XXV°, indict. VIII^a, die VIII° exeuntis Febr. in mercato Gorizie penes domum Gerussii present. Laurenzuto Odone, Wolrico Wodapiucz, Nichelle pretore de Gorizia et aliis «

»Blasutus de villa Gorizie filius quondam Ferthe« proda za dve marki novih oglejskih penězov Henriku, pisarju v Gorici,

³⁶⁾ Kar se tiče **Gorice**, lahko rečemo, ako se oziramo na tu natisnjene regeste, da nam je za 14. stoletje treba razločevati štiri njene dele, namreč grad (castrum), trg (mercatus), vas (villa) in okolico (pertinentia).

Gledé goriškega gradu se v neki listini omenja ondotna palača (in palacio castri Goricie) (št. 19), v neki drugi pa tamošnja nova soba (in castro Goricie in camera nova) (št. 4).

Pogostoma se navaja goriški trg (in mercato Goricie) (št. 12, 18, 23, 28), kjer je bil javen prostor (plaza, platea communis, forum) (št. 20, 23, 1). Tik njega je bila lopa (sub loga fori) (št. 36). V tem delu Gorice je bila občinska hiša (domus communitalis) (št. 12, 23). Tudi je bilo tu gostišče (hospicium) Antona Tuska (št. 28) ter mnogo hiš, tako n. pr. hiša žida Monissacha (št. 1), nekega Gerussija (št. 9, 13, 16), nekega Merlisiha (št. 35) itd. Tu so prebivali goriški tržani (cives), kakor Odolrik Vodopivec (št. 20, 24), Matej, sin Budigojev (št. 37), Sabadin (št. 23), Tomažut (št. 28) in drugi.

Pod gradom je bila vas (villa) Gorica (št. 13, 15, 20, 26, 32, 38). Tu sta bili dve pokopališči, eno pri veliki cerkvi (cymiterium maioris ecclesie sub Babulum) (št. 32), drugo pa pri mali cerkvi (cimiterium

en vinograd v goriški okolici na hribu, »Scophya« imenovanem [»unam vineam sitam in pertinentiis Gorizie in monte de Scophya«]. Kar se tiče mej, ima na eni strani vinograda »Primos« svoje posestvo, na drugi »Paulus frater Parthe«, na tretji pa »Zenegoy de Gorizia«. Prodajalec je izbral pričo Laurenzuta, da postavi kupca v njegovo posest.

Notar: Zambonus de civitate Belluno Gorizie habitans.

Št. 14.

1325, dne 1. marcija. Gorica.

»Anno Domini mill. trecent. XXV°, indict. VIIIa, die primo Marcii in villa Gorizia penes domum Orvecelli fabri ecclesie minoris) (št. 15). Tudi tukaj se omenja javen prostor (platea in villa Gorizie super Bololos) (št. 10). Neki drug prostor v vasi se je zval »Tanela« (št. 19, 20). V veliki cerkvi so častili sv. Hilarija in Tacijana. En oltar v njej je bil posvečen Materi božji. V tej cerkvi je bila tudi podoba sv. Antona; na posebnem mestu je ležalo božje truplo (št. 38).

V goriški okolici naj navedem prostor za gradom (post castrum) (št. 37) ter prostor pred vrati (ante portam) (št. 37), dalje Travnik (št. 37), Mukro na hribu Grčini (št. 40), Olbart (št. 37) in hrib Škofijo (št. 13, 15).

Prvotni prebivalci v Gorici so bili brez dvoma Slovenci. V 14. stoletju so tu živeli Odolrik Vodopivec (št. 13, 15, 20), Žvan Zlatolasec (št. 20), Zenegoy (Šinigoj) (št. 12, 13), Budigoj (št. 37), »Janes« (Janez) (št. 14), »Jori« (Jurij) (št. 15), Aniza (Anica) (št. 37), tedaj osebe, katerih imena so bila slovenska. Med domače ljudstvo so se začeli seliti tujci, ki so dohajali iz raznih krajev, tako je prišel Lippus iz Čedad (št. 1), notar Zambonus iz Belluna (št. 6, 9, 10, 12 — 16, 19), tkalec Warnerius iz Karnije (št. 14), rodovina Orzoncev iz čedadске okolice itd. Število goriških prebivalcev v 14. stoletju ni moglo biti neznatno. To sklepam iz tega, ker je bilo v Gorici v tistem času po več duhovnikov in dvoje pokopališč. V neki listini iz leta 1351. se razen župnika Ritzharda navajajo tudi duhovniki Matija, Herman in Marka (št. 32). Leta 1400. je živel v Gorici vikar Ivan Gerlachus (št. 40). Izmed raznih dostojanstvenikov in obrtnikov, ki so v 14. stoletju živeli v Gorici, naj omenim vicedoma Gregorja iz Dornberga (št. 39), sodnika Rolanda (št. 36), notarje Zambona, magistra Jakoba (št. 26), Ulrika (št. 19, 23, 24, 27, 29) in Ivana Tomasuttija (št. 35), župana (»pretor«) Nikela (št. 13), orožarja Otona (št. 32), kovača Orvecela (št. 14), tkalca Warnerija (št. 14), apnarja Jakoba (št. 37) in kuharja Sifrida (št. 19).

present. Orvecello, Francisco dicto Posseno filio quondam Zermii de Glem[ona], Warnerio testore de Carnia comorante Gorizie, Janes Odone de villa Gorizia et aliis. «

Lenart iz Jamelj³⁶⁾, sin rajnkega Nikolaja, oskrbnika gospoda Ozalka iz Momjana³⁷⁾ [»Lenartus de Jamlian filius quondam Nicole massarii dni. Oxalchi de Mimiliano«], proda za tri marke novih oglejskih penězov ter še potem 50 penězov Henriku, pisarju v Gorici, en vinograd v okolici jameljske vasi tik jezera³⁸⁾ [»unam vineam sitam in pertinenciis ville de Jamlian iuxta lacum«]. Vinograd se dotika na eni strani zemljišča, katerega lastnik je »Vecellus de Verch«³⁹⁾, na drugi strani vinograda (cerkve) sv. Jurija v Mirnu⁴⁰⁾ [»vinea sancti Georii de Merin«], na spodnji strani je pa javna pot. »Dominicus quondam Nedel de Sella«⁴¹⁾ je bil postavljen, da bi gledal na to, da se ta pogodba ne prelomi.

Notar: Zambonus de civitate Belluno Gorizie habitans.

Št. 15.

1325, dne 1. marca. Gorica.

»Anno Domini mill. trecent. XXV°, indict. VIIIa, die primo Marcii in villa Gorizie in cimiterio ecclesie minoris present. Ottone dicto Profetta de Pieuma⁴²⁾, Raphaele quondam Nicole, Latino Fornaxario, Olrigo Otvexach (?), Olrigo Wodapiucz de Gorizia et aliis. «

³⁶⁾ Jamlje so vas v devinski občini.

³⁷⁾ Momjan je v severozahodni Istri blizu Buj. Razen tu imenovanega Ozalka se tudi omenja »Mixa de Memeglano« (št. 40). — Glej tudi št. 34.

³⁸⁾ To je Dobrdomsko jezero med Jamljami in Dobrdomom.

³⁹⁾ Tu omenjeni »Verch« je najbrže sedanji Vršič od Jamelj proti severovzhodu.

⁴⁰⁾ Vas Miren je od Gorice proti jugu.

⁴¹⁾ Sela, vas od Jamelj proti vzhodu.

⁴²⁾ Pevma pri Gorici. Razen tu imenovanega Otona se v teh registih tudi omenjata Fridericus de Peuma (št. 24) in Pylgrinus de Peuma (št. 29).

»Stephanus de villa Gorizia filius quondam Orcelli« proda za pet mark solidov [»precio quinque marcharum denar. solidorum«] Henriku, pisarju v Gorici, en vinograd v goriški okolici na hribu, »Scophya« imenovanem [»unam vineam sitam in pertinentiis Gorizie in monte de Scophya«]. Meje tega vinograda so: Na eni strani ima »Jori de villa Gorizia« svoje posestvo, na drugi »Nichelle quondam . . . de Gorizia«, na ostalih pa omenjeni pisar. Da se ta pogodba ne prelomi, je med pričami imenovani »Olrucus Wodapiucz« prevzel poroštvo.

Notar: Zambonus de civitate Belluno Gorizie habitans.

Št. 16.

1325, dne 3. maja. Gorica.

»Anno Domini mill. trecent. XXV°, indict. VIIIa, die IIIo incunt. Maio in mercato Gorizie ante Domum Gerussii present. Folcherio et Tremesino de Gorizia, Millone (?) quondam Enselmi de Prebatio et aliis.«

Filip iz Griž⁴³⁾, sin Ozalkov [»Phyllipus de Grixach filius Oxalchi«] proda za osem mark solidov Botolezu Kamperiju iz Gorice eno kmetijo na Krasu v Malovščah pri Gojačah [»unum mansum situm super Carstis in Maloxach [penes] Goyazam«].⁴⁴⁾

Notar: Zambonus de civitate Belluno Gorizie habitans.
(Listina je jako poškodovana.)

Št. 17.

1327, dne 8. februvarja. Gries.⁴⁵⁾

(Nedelja po svečnici.)

Henrik, kralj češki in poljski, vojvoda koroški ter grof tirolski in goriški, naznanja, da je kot varuh svojega ljubega bratranca, goriškega grofa Ivana Henrika, podelil bratoma Pilgrimu in Volfhartu »von Tyernstain« mitnino v Lokvi

⁴³⁾ Griže pri Vrabčah v Vipavskem sodnem okraju.

⁴⁴⁾ Malovšče in Gojače so v Vipavski dolini blizu Črnič.

⁴⁵⁾ Gries na srednjem Tirolskem.

(Hülben) proti odškodnini 1000 funtov pernerjev⁴⁶⁾, ki jih imata rečena brata terjati »von der purchut⁴⁷⁾ ze Chastelfranch«⁴⁸⁾, ter 900 funtov pernerjev, ki so bili prej odkazani za mitnino »ze Muer«⁴⁹⁾

Št. 18.

1329, dne 4. aprila. Gorica.

Beatrika, grofinja goriška [»Beatrix comitissa Goricie«], osvobodi za večne čase hišo svojega fevdnika Alberta iz Gorice, ležečo na trgu v Gorici [»in mercato Goricie«] med dvema drugima hišama, od vsake davščine in najemnine [»ab omni exactione peccuniaria et fictu«].

»Actum et datum Goricie anno Domini mill. trecent. viges. nono, die quarto ineunte Aprili, duodecima indictione«.

Št. 19.

1330, dne 30. marcija. Gorica.

»Anno Domini mill. trecent. trigesimo, indictione XIII^a, die penultimo mense Marcii in palacio castri Goricie, present. dominis Wolhardo nobili militi de Dyerenstein, Wolfino de Lantre, Alberto scriba de Goricia, Rathbo quondam Henglini de Mossa⁵⁰⁾ testibus et aliis.«

Ko sta Daniel, varuh Nikolaja, sina rajnkega Sifrída, kuharja iz Gorice [»Daniel tutor Nicolay quondam Syfridi coci de Goricia«], in pa rečeni Nikolaj sam prepustila v roke Beatriki, grofinji goriški, in njenemu sinu grofu Ivanu Henriku dva fevda, in sicer prvič kos zemlje, obsegajoč travnik, vinograde in oranico, ter drugič tri kampe, ležeče »in Tanela Goricie in villa ibidem«, je rečena grofinja podelila ta dva fevda Henriku, pisarju v Gorici, ki je kupil dotično zemljo od imenovanega Daniela.

⁴⁶⁾ Perner ali Berner se je zval neki veronski drobiž. — 12 Pernerjev = 1 oglejski penez.

⁴⁷⁾ To je Burghut (varušvo grada).

⁴⁸⁾ Chastelfranch je v Italiji, Dürrenstein pa na Dolenjem Avstrijskem.

⁴⁹⁾ Kraj Mur je na Gorenjem Štajerskem.

⁵⁰⁾ Moša (Mossa) je vas med Gorico in Korminom.

Izpisek, katerega je notar »Vlricus de Goricia« po ukazu goriškega grofa Alberta sestavil na podlagi notic rajnkega notarja Zambona,

Št. 20.

1330, dne 6. oktobra. Gorica.

»Anno mill. trecent. tricesimo, indict. XIII^a, die sexto ineunt. Octobr. in mercato Goricie super Plaza, present. Paseyo dicto Charstman, Johanne Thusco dicto Wercz, Odolrico dicto Wodopiuecz, Cureyo quondam Framote civibus et habitatoribus dicti mercati et aliis.«

»Rizardus et Walchonus fratres, filii quondam domini Walchonis de Lantre« odstopita Henriku, sinu omenjenega rajnkega Valkona [»Henrico filio quondam dicti dni. Walchonis«,] dve njivi in pol [»duos agros cum dimidio«,], ki se nahajajo »in Tanela Goricie«, katerih meje so na eni strani polje Lipa iz Gorice, na drugi polje pisarja Alberta in na dveh straneh pa so javne poti. Zato pa dobita od rečenega Henrika tri polja [»pro tribus campis«,], ki so »in dicta Tanela«, dve pod bregom, eno pa nad bregom. Meje prvega polja so na eni strani polje Rudolfa, brata rečenega Alberta, na drugi pa posestvo Henrika, sina rajnkega Zeth-a iz vasi Gorice. Drugo polje sega na eni strani do posestva Odolrika, Müleith imenovanega, iz Gorice, na drugi pa do javne poti. Tretje polje meji na eni strani ob posestvo rečenega Alberta, na drugi pa ob posestvo, čegar lastnik je »Swan dictus Zlatolasetz« (Žvan Zlatolasec).

Notar: Odolricus.

Št. 21.

1332, dne 10. aprila. Tirol.

(Petek pred oljično nedeljo.)

Henrik, kralj češki in poljski, vojvoda koroški ter grof tirolski in goriški, naznanja, da s tem pismom potrjuje kot varuh svojega ljubega bratranca, goriškega grofa Ivana Henrika, darilno listino svoje ljube tete [»Mume«] Beatrike, grofinje go-

riške⁶¹⁾, s katero je ta Albertu, pisarju v Gorici [»Albern dem schreiber von Görz«], in njegovim dedičem podelila varuštvo grada v Korminu [»ain Burchut dacz Chremaun«], ki ga je bil rečeni Beatriki odstopil Vajkard iz Raspora [»Weychart von Raczpurch«].⁶²⁾

Št. 22.

1334, dne 5. februarja. Sovinjak (?).

»Anno Domini mill. trecent. triges. quarto, indict. secunda, die V^{to} Febr. Actum in villa qui dicitur Sobegnach (?)⁶³⁾ in domo habitationis infrascripte domine Gisle et filii eius Folcherii present. Winthero olim domini Hainrici de Winchemberg, Frithero fratre Ciseke (?) de Coslacho⁶⁴⁾, Hermano dicto Schoda⁶⁵⁾ et aliis testibus rogatis et vocatis.«

»Gisla uxor olim domini Folcherii de Merenwelcz⁶⁶⁾ et Folcherus eius filius« prodasta za 29 mark solidov Chwonzilu, Frideriku in Hermanu de Gwornech⁶⁷⁾ šest kmetij »in Walt-holach«. ⁶⁸⁾

Notar: Dominicus de Mugla.⁶⁹⁾

(Listina je nekoliko poškodovana.)

Št. 23.

1335, dne 3. marcija. Gorica.

»Anno Domini mill. trecent. trices. quinto, indict. tertia, die Veneris tercio Marcii Goricie in platea comm[uni] present.

⁶¹⁾ Beatrika je bila mati Ivana Henrika ter soproga goriškega grofa Alberta II., bratranca bivšega češkega kralja Henrika.

⁶²⁾ Raczpurch (Rassperg) je Raspor v severni Istri blizu Lanišča.

⁶³⁾ Najbrže Sovinjak v bužetski občini v Istri.

⁶⁴⁾ Kozljak v plominski občini v Istri.

⁶⁵⁾ Prav za prav »Škoda«.

⁶⁶⁾ Mahrenfels pri Lupoglavi, občina Roč v Istri.

⁶⁷⁾ Gl. spredaj op. 2.

⁶⁸⁾ Kateri kraj je to, mi ni znano.

⁶⁹⁾ Mugla so Milje (Muggia) pri Trstu.

Jonamo de Dobraua, Johanne Mercia, Antonio de Rabata Thuscis, Sabadino de mercato Goricie et [aliis].«

Martin, župan iz Ločnika [»Martinus preco de Lucznico«], proda v navzočnosti Konrada iz Ločnika, oskrbnika goriškega grofa Alberta [»Chunradi de Lucznico, massario dni. comitis de Goricia«], Henriku, pisarju v Gorici, eno posestvo v Ločniku [»unum sedimen situm in Lucznico«] za eno marko in 40 novih oglejskih penězov.

Izpisek, ki ga je notar »Vlricus de Goricia« po ukazu goriškega grofa Alberta napravil na podlagi notic rajnkega notarja magistra Jakoba.

Št. 24.

1337, dne 18. junija. Gorica.

»Anno mill. trecent. trices. septimo, indict. quinta, die decimoctavo ineunte Junio ante domum Adleyce relictę Odolrici dicti Wodopiuecz de mercato Goricie, actum et factum presentibus honestis et discretis personis domino et nobili viro Chunrado de Gorneko, Rudolfo quondam Rudolphi de Goricia et fratre dni. Alberti, Nicolao Hosterio de Goricia et Friderico de Peuma testibus et aliis.«

Plemeniti »Marchquardus miles de Castronouo« prepusti za 20 mark solidov [»marchas solidorum viginti«] Wulingu, sinu rajnkega Friclina iz Solkana⁶⁰⁾ [»Wulingus olim Friczlini de Selcano«] štiri kmetije, izmed katerih je ena v Motavunu [»in Muda«]⁶¹⁾ ter jo obdeluje Mejnon [»rectum per Meynonem«], tri pa v vasi Škofljah [»in villa Schaflach«]⁶²⁾

Notar: Vlricus de Goricia.

⁶⁰⁾ Solkan pri Gorici se omenja v št. 4. (»in Solcano«) in 38. (»Selkan«). Tudi sta nam znana Pelegrinus de S. (št. 4) in pa tu imenovani Wulingus.

⁶¹⁾ Muda je najbrže Motavun v sežanskem okraju.

⁶²⁾ Škoflje so blizu Motavuna.

Št. 25.

1340, dne 8. maja. Gorica.

»Anno Domini mill. trecent. quadragesimo, indict. octava, die octavo mensis Maii, present. nobilibus et discretis viris dominis Hainrico et Marchwardo de Lawant⁶³⁾ fratribus, Marchwardo, Maynhalmo et Nikello fratribus de Castronovo, Hainrico scriba de Goricia, Czeno stratonario et Thomasuto quondam Teste et aliis.«

Pred goriškega grofa Alberta pride Nike, sin rajnkega Ivana Chitire iz Čedadada [»Nike quondam Johannis Chitire de civitate Austria«] v svojem imenu in v imenu svojega brata Ravksa [»fratro suo Rauxe«] s svojim zagovornikom Thomasutom, kjer izjavlja, da je v pogodbi, ki jo je napravil vpričo imenovanega grofa, odstopil od posestev Rudolfa iz Gorice, brata pisarja Alberta [»de bonis Rudolphi de Goricia fratris Alberti scribe«], ter prosi, da bi se razsodilo, kaj mu je zaradi teh posestev storiti. Na grofovo vprašanje so navzoči določili, da naj se dotična posestva izročé gospostvenemu uradniku [»preconi dominii«], da jih, kakor je navada, na dražbi prodajo tistemu, kdor bi največ ponudil za nje.

(Transsumpt iz listine dat. 4. julija 1340, gl. št. 26.)

Št. 26.

1340, dne 4. julija. Gorica

Albert, grof goriški in tirolski, odvetnik oglejske, tridentske in briksenske cerkve, naznanja, da je razsodil prepis med Rudolfom, bratom pisarja Alberta iz Gorice [»Rudolfum fratrem Alberti scribe de Goricia«], na eni strani ter Nikom, sinom rajnkega Ivana Chitire iz Čedadada, na drugi tako, kakor stoji v neki listini, ki jo je spisal magister Jakob, notar v Gorici.

(Nato sledi besedilo listine, izdane dne 8. maja istega leta, gl. št. 25.)

⁶³⁾ Lawant je Labod (Lavamund) poleg Drave na vzhodnem Koroškem.

Dotična posestva, namreč dve kmetiji v Nogaredu⁶⁴⁾ [»in Nogaredo«], izmed katerih eno obdelujeta Bidon in Dominik, drugo pa vdova Bruna in njena hči, potem polovica hiše, polovica dvora, polovica gozdiča, polovica brajde [»braid«], eno zemljišče ter en travnik nad njim, katerega obdeluje Štefan v vasi Gorici [»in villa Goricie«] so se, kakor je navada, prodala na dražbi in kupil jih je njegov (goriškega grofa) fevdnik Wölflinus de la Turre, sin rajnkega Walchona, za 31 mark solidov.

«. . . cum testibus subscriptis, qui sunt presbiter Nicolaus plebanus in Treuen⁶⁵⁾, Hainricus Maul de Traburch⁶⁶⁾ miles, Hainricus et Albertus scribe nostri, Nikel et Jensel Gotsnann fratres, Plümel Thomasutus de Gorizia et multi alii. Datum et actum Goricie anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo III^{to} Julii.«

Št. 27.

1341, dne 12. maja. Gorica.

»Anno mill. trecent. quadrag. primo, indict. nona, die XII° ineunte mense Madii, present. honestis personis Walcone quondam domini Walconis de Lantre, Winthero de Goricia, Yonamo de Orzono habitatore in Dobraw, Leonardo de Bilana et Odolrico de Cosana⁶⁷⁾ genere quondam dni. Bruni de Salto habitatore Vtini (?) testibus et aliis.«

Odolrik, sin rajnkega Lipa iz Gorice (»Odolricus quondam dni. Lippi de Goricia«), proda za 66 mark solidov Henriku, notarju v Gorici, dve kmetiji v vasi Koprivi⁶⁸⁾ [»in villa Copriwna«], potem gozd v kraju, ki se zove »Bodonga« [»in loco qui dicitur Bodonga«], ter en vinograd in desetino ravno tam.

⁶⁴⁾ Nogaredo je v Furlaniji od Kormina proti jugozahodu.

⁶⁵⁾ Trebnje na Dolenjskem.

⁶⁶⁾ Traburch je Gorenji Dravburg na Koroškem.

⁶⁷⁾ Kozana je vas v goriških Brdih blizu Biljane.

⁶⁸⁾ Kopriva (Capriva) je vas med Gorico in Korminom. Tu čitamo izraz »Copriwna«, drugod pa »Copriu« (št. 28) in »Copriw« (št. 38).

»Actum Goricie ante domum domini Mauri presbiteris
plebani de Oslano.«

Notar: Vlricus de Goricia.

Št. 28.

1341, dne 15. avgusta. Gorica.

»Anno Domini mill. trecent. quadrag. primo, indict. nona, quintodecimo die mensis Augusti in mercato Goricie ante hospiciū Antonii Tusci, presentibus Lenseto de Noua domo⁶⁹⁾, Noua (?) habitatore Gorizie, Johanne quondam Gotsnann de Gorizia, Tumasuto de mercato Gorizie et aliis testibus fide dignis.«

Henrik, notar v Gorici [»Henricus notarius de Gorizie«], prosi Ulrika, sina rajnkega Lipa iz Gorice [»ab Vlrico quondam Lyppi de Gorizia«], od katerega je kupil neka posestva v vasi Koprivi [»in villa Copriu«], da bi odstopil ta posestva goriškemu grofu ter se prizadeval, da bi jih ta potem dal njemu (notarju Henriku) v fevd.

Notar: Oratius de Ratybor.

Št. 29.

1341, dne 13. septembra. Gorica.

»Anno mill. trecent. quadrag. primo, indictione nona, die XIII° incunt. mens. Septembr., Goricie in domo communitatis, present. Niculuscio quondam dni. Winchardi de Castronouo, Symone (?) Pingrino de Goricia, Thoma de Gremaulano quondam dni. Rewhonis, Pylgrino de Peuma et Chunrado filio dni. Alberti de Goricia testibus et aliis.«

Leonard, sin rajnke Balde iz Barbane⁷⁰⁾ [»Leonardus quondam Balde de Barbana«], proda za dve marki novih

⁶⁹⁾ »Nova domus« je Podgrad v Istri. Primerjaj s to besedo nemški izraz »Newnhaus« (št. 38) ali pa latinski »de Castronovo«. — Gl. tudi op. 26.

⁷⁰⁾ Barbana je vas v goriških Brdih blizu Biljane. Ta vas in tudi nekateri ondodni prebivalci se omenjajo v listini, dat. z dne 5. maja leta 1353. (gl. št. 33).

oglejskih penezov Henriku iz Orzona, pisarju v Gorici [»a Henrico scriba de Orzono habitatore Goricie«], en vinograd na hribu Figovici v biljanski okolici [»unam suam vineam sitam in pertinentiis Bilane in monte qui dicitur Figouicze«]. Vinograd meji na eni strani ob vinograd Štefana iz Biljane⁷¹⁾ [»de Billana«] in njegove hčere, na drugih straneh ob javne poti.

Notar: Vlricus de Goricia.

Št. 30.

1343, dne 28. aprila. *Videm.*

»Anno mill. trecent. quadrag. tertio, indictione v[ndecima], die vicesimooctavo mens. Aprilis, present. nob. viris Castrono de Bardis sold[...].rio et Johanne eius filio de soldaneriis de Florencia Vtini commorantibus, Johannolo de Liss[...]canipario domini patriarche infrascripti in Vtino et Paulino quondam magistri Johannis de Mutina notario eiusdem dni. patriarche testibus et aliis.«

»Vlricus quondam Lippi Tuschi de Goricia« odstopi oglejskemu patriarhu Bertrandu v njegovi navzočnosti tri kmetije v Žabljah⁷²⁾ [»in Zablach«], izmed katerih eno obdeluje Mihael, drugo Jurij ter tretjo Čubej [»Zubey«] in njegovi tovariši; tudi mu odstopi eno kmetijo v sosednjem Križu [»apud Cruc(em) prope dictam villam«], katero obdeluje vdova Marjeta. Te kmetije je imel rečeni Ulrik kot fevd oglejske cerkve. Nato podeli oglejski patriarh z ozirom na zvestobo in naklonjenost Henrika iz Orzona, pisarja v Gorici, rečene kmetije z vsemi priteklinami plemenitemu Henriku de Carnea, oskrbniku [»procuratori«] omenjenega Henrika iz Orzona, s pogojem, da

⁷¹⁾ Tu je naveden Štefan iz Biljane (de Billana), v št. 27. pa Leonardus de Bilana. Vas Biljana ali pa njena okolica sta tudi omenjeni v št. 2. in 32.

⁷²⁾ Žablje so vas v Vipavski dolini blizu Sv. Križa. Omenja se ta vas tudi v št. 38.

se varujejo pravice oglejske cerkve in njenih podložnikov. Nato priseže Hainricus de Carnea kot vazal patriarhu dolžno zvestobo.

»Actum Vtini in palatio patriarchali.«

Notar: Gubertinus quondam dni. Ressonadi de Nouate Mediolan. dioces.«

(Listina je na desnem robu nekoliko poškodovana.)

Št. 31.

1350, dne 14. maja. Gorica.

Katarina, grofinja goriška in tirolska, naznanja, da je z dovoljenjem svojega soproga Majnharda iz Gorice sprejela svojega oskrbnika [»massarius«] Bowczina, sina rajnkega Czerenga iz Št. Danjela [»Bowczina filius quondam Czerenge de Sto. Daniele«], in njegove potomce v svoje posebno varstvo proti temu, da jej vsako leto na dan sv. Mihaela plačajo po eno marko solidov.

»Datum Goricie in die pentecosten anno Domini mill. trecent. quinquagesimo, indictione tertia.«

Št. 32.

1351, dne 5. maja. Gorica.

»Anno mill. trecent. quinquag. primo, indict. quarta, quinto die Magii in villa Gorizia apud cymiterium maioris ecclesie sub Babulum present. domino Ritzhardo plebano Gorizie, presbitero Mathia, presbitero Hermannu socio Goriz., presbitero Marco de villa Gorizia, Johanne quondam Colacii de Gorizia, Toma quondam magistri Ottonis balistarii de villa Gorizia et aliis testibus.«

Henrik, sin rajnke Balde iz Kormina [»Henricus filius olim Balde de Cremono«], proda za 4 $\frac{1}{2}$ marke novih penězov oglejskega denarja Henriku, pisarju v Gorici, polovico vinograda v Biljani pri pokopališču ter svoj del pivovarne (?), ki se tam nahaja [»unam dimidiam vineam sitam in Billano apud cymiterium et partem suam cambe, qui est in eadem

vinea«]. Prodani vinograd sega na eni strani do neke poti, na drugi pa do cerkvenega zemljišča. »Henricus de Cremono frater Nicolai Boyatini« je bil izbran, da postavi kupca v njegovo posest.

Notar: Oracius de Ratybor.

Št. 33.

1353, dne 5. maja. Barbana.

»Anno mill. trecent. quinquages. tercio, indict. sexta, die quinto mensis May in Barbana in curte domus habitatoris illustr. dni. Maynardi, present. Zenone quondam dni. Philippi de . . . , Jacobo quondam Francisci de Barbana, . . . de Bigliana, Laurencio quondam . . . testibus.«

Majnard, sin rajnkega Henrika iz Barbane [»Maynardus filius quondam dni. Henrici de Barbana«], proda v navzočnosti svoje soproge Altafore [»Altafloris uxoris sue«] za 29 mark novih oglejskih penězov Petru, sinu Henrika, pisarja v Gorici, svojo odvetniško pravico do desetih kmetij v vasi Kozbani⁷³⁾ in njeni okolici [»ius quoddam sive advocatiam super decem mansis iacentibus in villa de Gosbano et suis pertinentiis«].

Notar: Nicolaus Putinus.

Št. 34.

1355, dne 22. julija. Pazin. (Na dan sv. Marije Magdalene.)

Albert, grof goriški in tirolski, naznanja, da je njegov fevdnik Mate Vinciguerza z njegovim dovoljenjem zagotovil jutranjo [»morgengab«] svoje soproge Marjete, hčere Hertenbergerjeve⁷⁴⁾, znašajočo 100 mark šilingov, na vseh posestvih, katera mu je (grof) v Momjanu⁷⁵⁾ [»ze Mumlan«] dal v zastavo.

⁷³⁾ Kozbana je vas v gorenjih goriških Brdih blizu Vrhovelj.

⁷⁴⁾ Grad »Hertenberg« je bil na hribu Jeterbenku, ki se nahaja od Medvod proti jugozahodu.

⁷⁵⁾ Zastran Momjana gl. op. 37.

Št. 35.

1357, dne 20. maja. Gorica.

»Anno Domini mill. trecent. quinquages. septimo, indict. decima, die vigesimo Maii in mercato Goricie ante domum Merlisih, present. Pernardo pitore de Porto, de Goricia testibus et aliis.«

Ranflin iz Cerovega, sin rajnkega Chitarina [»Ranfflinus de Cerou filius quondam Chitarini«,], proda Nikolaju, Bunec imenovanemu, iz Cerovega in njegovi soprogi Luciji [»a Nicolao dicto Bunecz de Cerou et uxore sua Lucia«] neko posestvo v Dolenjem Cerovem.

Notar Matija, sin rajnkega Nikolaja Putina, je po ukazu goriškega grofa Majnharda napravil dotični prepis na podlagi listine rajnkega notarja Ivana Tomasutti-ja iz Gorice.

Št. 36.

1363, dne 17. marcija. Gorica.

»Anno Domini mill. trecent. sexages. tercio, indict. prima, die decimo septimo Martii sub loga fori Goricie, present. nobilibus laicis dnis. Aynerio de Ragonea (?), Nichil de Maniacho, Conrado quondam Alberti de Goricia, Ricendorfer Janczil pro Rotlebo de Mossa et Johanne quondam Genselli de Goricia testibus et aliis.«

Pred Rolandom iz Gorice kot sodnikom goriškega grofa je tožil Nikolaj Bunjec iz Gorenjega Cerovega [»Nicolaus dictus Bugnecz de Cerou superiori«,], da mu je Chitarin, sin rajnkega Ronfila iz Dolenjega Cerovega [»Chitarinus quondam Ronfil de inferiori Cerou«,], po sili vzel užitek in pridelke enega vinograda in štirih pesestev v Cerovem [»usus et fructus unius vinee et quatuor sediminum sitorum in dicto Cerou«.]. Ta vinograd in posestva ima že mnogo let ter jih je kupil od rečenega Ronfila. Omenjeni Nikolaj je prosil sodnika in zraven stoječe priče, da bi sklenili, da se mu njegovo imetje pušča v miru ter storjena škoda povrne.

Notar: Mathias quondam Nicolay Putini notarii Goricie habitans.

Št. 37.

1377, dne 7. septembra. Gorica.

»Anno Domini mill. trecent. septuages. septimo, indict. quinta decima, die septimo mens. Septembr., Goricie in statione emptoris, present. personis Mathiusio Pinose, Jacobo calcifice de ante portam, Jacobo Bachon et Matheo filio Buodigoy civibus de Goricia et habitatoribus ibidem testibus et aliis.«

Anica, vdova po rajnkem Ivorichu za gradom v Gorici [»Aniza relicta quondam Ivorich de post castrum Goricie«] proda za 6½ marke solidov Bernardu, stražniku v Gorici [»Bernardo stacionario de Goricia«] en vinograd v Olbartu v goriški okolici [»unam suam vineam sitam in Olbart in pertinentiis Goricie«]. Ta vinograd sega na eni strani do vinograda imenovanega kupca, na drugi do vinograda Pavla, sina Štefanovega s Travnika [»vinea Pauli filii Steffani de Traunich«], na tretji do vinograda Leonarda, sina rajnkega Primožija iz Gorice [»vinea Leonardi quondam Primosii de Goricia«], ter na četrti do vinograda, ki je lastnina goriškega grofa. Mathiusius Pinose je bil izbran, da postavi kupca v njegovo posest.

Notar: Mathias quondam Nicolai Putini.

Št. 38.

1391, dne 5. maja. Sybidat (Čedad) in sand Peters contract.

Jurij, sin rajnkega Henrika iz Orzona, bivajoč v Gorici, je blizu Čedada dal napraviti svoj testament. V njem določa, da se njegovo truplo prepelje v Gorico v cerkev sv. Hilarija in Tacijana. Oltar Matere božje v tej cerkvi naj dobi eno marko šilingov, potem vsako leto dva starja pšenice, katera naj odrajtuje Pavel Smit od neke brajde [»braydn«], ki je v Gorici. Tudi naj dobi ta cerkev eno kmetijo v Solkanu [»Selkan«], katero obdeluje Matija iz Solkana in od katere

se odrajuje po dva starja pšenice, po dva starja ovsa in po eno kokoš. Zato pa naj duhovnik tistega altarja za sedaj opravi trideset maš, pozneje pa vsak ponedeljek po eno; tudi naj vsak dan izmoli en »placelo«. Njegovi (Jurija iz Orzona) dediči naj od sedmih funtov šilingov in dveh pernerjev, katere jim bode vsako leto plačeval Matija Močič [»Moczicz«], kupijo vsak dan po dve sveči ter užgani postavijo pred podobo sv. Antona. — Veliki oltar Matere božje v Čedadu naj dobi tri marke penězov. Ondotni kapitel in ondotni korarji naj vsako leto praznujejo njegovo obletnico.

Dalje določa imenovani Jurij v svoji oporoki, da naj njegova soproga Benenuda, hči rajnkega Frančiška Hosgnada iz Milana, svobodno razpolaga s svojo doto, ki znaša 100 mark šilingov. Tudi naj jej njegovi dediči odštejejo sedem mark šilingov kot »absicz« ter 25 mark šilingov kot jutrnjo [»morgengab«]. V ta namen zastavlja prvič eno posestvo v Selu⁷⁶⁾ [»in dem dorf Sell«], katero obdeluje »Juri«, in pa desetino in sodstvo v tej vasi, dalje dve kmetiji v Koprivi [»in Copriw«] in tri kmetije v Žabljah [»in dem dorf Sablan«], izmed katerih eno obdeluje Jakob, dve pa Tomecz. Imenovana Benenuda naj uživa dohodke vseh teh posestev, dokler jej njegovi dediči ne izplačajo prej naštetih svot. Dalje prepušča svoji ženi do njene smrti svojo hišo, katero je sezidal, z dvorom, vrtom in veliko brajdo, ako ostane čista [»rein und chewsch«]. Tudi naj ima Benenuda do svoje smrti njegov skedenj [»stadel«] z vrtom v vasi Gorici [»in dem dorf czu Görcz«]. Po njeni smrti naj vse to pripade njegovim dedičem. Dalje naj dobiva vsako leto po štiri starje pšenice in dve kokoši od Antona iz Selc pri Tržiču⁷⁷⁾ [»von Selcze pey Newinmarcht«] od ene brajde.

Tudi določa rečeni Jurij, da naj njegova hči Pyrina, soproga Wulinga Swabel-a, dobi 100 mark šilingov dote ter 50 mark za svatovsko obleko. To svoto (150 mark) zagotavlja

⁷⁶⁾ Selo pri Črničah.

⁷⁷⁾ Sedaj Selc ne daleč od Tržiča (Monfalcone).

na naslednjih posestvih: 1. na enem posestvu v Javorjah pri Podgradu [»im dorf Jawerlach pey Newnhaus«], 2. na enem posestvu v Vermeljau [»in Vermelano«], 3. na enem posestvu v Redipulji [»in Radopola«] ter na treh posestvih v Št. Petru pri Soči⁷⁸⁾ [»sand Peter pey der Isnicz«]. Dohodke teh posestev naj uživa rečena Pyrina tako dolgo, dokler jej njegovi dediči ne izplačajo omenjene svote. Tudi voli rečeni Pyrini dve posestvi v Ronkih⁷⁹⁾ [»in dem dorf Ronchiz vnder Newmarchtn«].

V Gorici bivajočemu Henriku, sinu rajnkega Unšalka iz Orzona [»Wnschalchs von Orzon sun«], podeli svoj veliki vinograd »gelegen in Brodecz« in brajdo zraven njega s pogojem, da skrbi za to, da bode po noči in po dnevu gorela luč pred božjim truplom (sv. R. Tel.) v cerkvi sv. Hilarija in Tacijana. Tudi naj po smrti njegove soproge Benenude dobi omenjeno hišo z dvorom in vrtom. — Cerkvi sv. Antona v Speši⁸⁰⁾ zapusti en vinograd v Koprivi [»in Copriw«].

Vsa druga posestva naj dobita njegov brat Kunculin [»Cunszulin«] in njegov bratranec Henrik, sin rajnkega Unšalka iz Orzona blizu Čedada [»Wnsalchs sun von Orzon nahent pey Sybidat«].

Št. 39.

1399, dne 28. januvarja. *Lienz*. (Torek pred svečnico.)

Henrik in Ivan Majnhart, palatinska grofa koroška, grofa goriška in tirolska ter odvetnika oglejske, tridentinske in brik-senske cerkve, naznanjata, da sta svojemu fevdniku Gregorju iz Dornberga, takratnemu vicedomu v Gorici [»Gregorn von Dornberg die zeit vnserm vicztum ze Gorcz«], in njegovim dedičem dala v fevd hišo in stolp v Korminu [»Haus

⁷⁸⁾ Vasi Redipulja, Vermeljan in Št. Peter pri Soči so v tržiškem sodnem okraju med Sočo in Krasom.

⁷⁹⁾ Ronki od Tržiča proti severozahodu.

⁸⁰⁾ Speša (Spessa) je vas od Kormina proti vzhodu.

vnd Turn auf Cremeun“], kjer sedaj trajno prebiva in s katerima so tudi združeni dohodki šestih mark od grajskega varuštva [mit sechs markch gelts ze purkchut“].

Št. 40.

1400, dne 12. januarja. Čedad.

„Anno mill. quatricentesimo, indict. octava, die duodecimo mens. Januarii. Actum in civitate Austria in apotheca Johannis Quaglarii apothecarii de dicta civitate, present. ipso Johanne Quaglarii, venerabili vicario dno. presbitero Johanne Gerlacho de Goritia, Woluino habitatore in dicta civitate quondam Johannis de Mossa, Philippo nominato Zani (?) de dicta civitate quondam Philippi de Florentia, Ilprando quondam Anzili de Bauaria testibus vocatis et rogatis et aliis.“

Bernard, sin rajnkega Dominika iz Rozaca⁸¹⁾ [„de Rosatio“], stanujoč v Čedadu, podeli plemenitemu Henriku, sinu rajnkega Osalka iz Orzona, bivajočemu v Gorici [„nobili Henrico quondam Osalchi de Orzon, habitatori Goritie“], neki travnik v goriški okolici, v kraju, ki se zove Mukro, na hribu Grčini⁸²⁾ [„pratium situm in pertinentiis Goritie in loco dicto Mucro super montes vocatos Grizina“]. Ta travnik je na eni strani nad travnikom Mikša iz Momjana [„Mixe de Memeglano“], na drugi nad travnikom bratov Gregorja⁸³⁾ in Leonarda, sinov Nikila iz Dornberga [„Gregorii et Leonardi fratrum quondam Nichili de Dorimberg“], na tretji nad travnikom Antona, sina Henrika Heberstainerja iz Gorice [„Antonii quondam Henrici Heberstaineri de Goritia“], in na četrti nad javno potjo.

Notar: Nicolaus natus magistri Stephani de civitate Austria.
(Konec sledi.)

⁸¹⁾ Rozac (Rosazzo) je na Beneškem od goriških Brd nekoliko proti zahodu.

⁸²⁾ Grčina je sedaj del goriškega mesta proti Kronbergu.

⁸³⁾ Gregor iz Dornberga se omenja tudi v št. 39.

O jurisdikciji nad cerkvijo Matere božje na blejskem otoku in nad ondotno proštijo.

Spisal Franc Pokorn.

Diploma¹⁾ cesarja Henrika II. z dne 10. aprila 1004., spisana v Tridentu, nam pove, da je Henrik briksenskemu škofu Alboinu in njegovi cerkvi podaril posestvo Bled z vsemi cerkvami, gradovi, poslopji in podložniki. To se je zgodilo na cvetno nedeljo, drugo leto vlade cesarjeve, iz hvaležnosti do Alboina, ki mu je bil v pomoč zoper sovražnike njegove. Določeno je bilo, da naj dobivajo po Alboinovi smrti dve tretjini dohodkov briksenski škofje, eno tretjino pa briksenski kanoniki. Od tega časa je zgodovina blejskega otoka v zvezi z Briksenom in jurisdikcijo nad cerkvijo in proštijo na otoku ima briksenska cerkev.

Prošta blejskega je nastavljal do preklica in odstavljaj le briksenski škof. Prošt je bil tu navadno kak kanonik briksenski. Imel je pa svoje namestnike na Bledu, ako ni sam bival ondi. Proštija je imela 70²⁾ podložnih kmetov, vrhu tega je imel prošt tudi zemljiško in malo sodnijo. Duhovnega pastirstva prošt ni imel na otoku, pač pa dolžnost, v nedeljah in praznikih in še dvakrat med tednom maševati v cerkvi Matere božje na otoku. Dohodki proštije so znašali navadno okrog 800 renskih, stroški pa okrog 435 renskih, tedaj je proštu ostajalo okrog 365 renskih.

Četudi je briksenska škofija bila nad 480 let v polnem pravu glede otoka in cerkve, četudi je nemoteno in prosto v duhovskih in svetnih zadevah nastavljala za proštijo vikarje, pa tudi odstavljala jih po svoji volji, ne da bi bil kak drug škof temu kaj oporekal, so se vendar pozneje vneli hudi prepiri zaradi jurisdikcije na blejskem otoku, namreč glede cerkve in proštije, in to ne enkrat, marveč trikrat, dokler se ni vsa

¹⁾ Briks. dvorni arhiv: Pritličje: Zvezek I. str. 1. št. 10. Original v latinščini.

²⁾ L. c. Registratura št. 1.

zadeva mirnim potom poravnala in sprava dosegla dne 10. junija 1688. leta

Ko se je v drugi polovici 15. stoletja delalo in razpravljalo o tem, da se ustanovi ljubljanska škofija, je začela tudi oglejska očakovina se ozirati na okrog, kako daleč se razteza njena jurisdikcija. Lastila se je očakovina oglejska jurisdikcije glede cerkve Matere božje in nje proštije na otoku blejskem v svetnih in duhovskih zadevah. Vsled tega se je vnel l. 1459. hud prepir med Oglejem in Briksenom. Da bi stvar bila na jasnem za obe stranki, vršila se je glavna obravnava v Rimu²⁾, v papeževi palači, po večernicah v petek dne 16. marca omenjenega leta. Klicani sta bili stranki v Rim k zaslišanju. Izostala je oglejska stranka, zato je bila kontumacirana. Priče so morale vse priseči ob zaslišanju. Razpravo je vodil Jakob de Muciarellis J. U. D., bazilike sv. Petra in kardinala cerkve v Bononiji ter papežev komornik in „auditor curiae causarum Camerae apostolicae generalis“. Zaslišaval je priče Gebhard de Bulach, dekretov doktor, kardinala presbitera Nikolaja cerkve sv. Petra ad Vincula in legat apost. sedeža. Notar, ki je vse to zapisal in potem ob koncu obravnave prebral, je bil Mgr. Pavel Nunner, klerik cistercijanski.

Točke, glede katerih so morale priče dati odgovor, zadevale so sledeče: *a)* Pod čigavim gospostvom se nahaja cerkev Matere božje in nje proštija na blejskem otoku? *b)* Kdo ima sodno oblast glede blejskega otoka in ondotnih podložnikov? in *c)* Od kdaj je vsa zadeva pod jurisdikcijo briksenske cerkve in ne pod oblastjo oglejske cerkve?

Priče, ki so odgovarjale na dana vprašanja, so bile sledeče:

Prva priča je duhovnik oglejske škofije: Jurij sin Friderika de Lac (iz Loke), star 25 let. On pravi, da je sam bil vodja te kapele Matere božje na otoku poldrugo leto in da je vedno slišal, da ista spada pod kolacijo briksenske

²⁾ Original te obravnave se hrani v stolnem kapit. arhivu v Briksenu, prepis pa v kanceliji ondašnji, kakor tudi v knezoškofo. arhivu v Ljubljani.

cerkve. Tudi je vedno čul, da se zadeve kapele na blejskem otoku zamorejo le pred briksenskim sodiščem obravnavati. Le briksenski škof ima v tem polno oblast. Nadalje zatrdi, da je on sosed tu, in da, odkar se zaveda, ni slišal drugače govoriti.

Vso zadevo je najpreje razložil pred auditorjem zgoraj omenjenim Mgr. Gebhard de Bulach, ki je bil takrat prošt in vodja kapele Matere božje na Bledu v očakovini oglejski. On trdi, ako treba, tudi dokaže, da je pred 10, 20 do 100 leti in toliko časa, kakor daleč seže ljudstva spomin, bila kapela Matere božje na Bledu, v očakovini oglejski, pod blejskim gradom, zvana proštija, pod gospostvom in kolacijo briksenske cerkve, „*institutione et iurisdictione episcopi Brix-sinensis*“, katero je začasno vodil kak kanonik. Od pamtiveka je bila ta pod škofovo upravo. Noben oglejski očak ali njegov oficijal se ni vmešaval v te zadeve. Tudi nihče od celjskega gospostva v Radovljici (in Rotmesdorf) ali od avstrijskega gospostva ni klical blejskega prošta pred svoje sodišče. In kakor je povsem znano in jedino pravo, je proštija bila tudi vedno prosta oglejske jurisdikcije.

Za prvo pričo nastopi druga: Lenart sin Lenartov, duhovnik oglejske škofije, doma z Bleda, star 31 let. On potrdi vse, kar je govoril prošt Gebhard. Pravi, da je prepeval „*divina officia*“, da ni slišal drugega, kot to, da je kapela briksenske cerkve in da ni noben oglejski očak ali njegov oficijal prošta nikoli tiral pred svoje sodišče. Tudi se ni nobeden drug, kakor le briksenski škof, vmešaval v duhovske ali svetne zadeve na Bledu. Tako je tudi glas med ljudstvom.

Tretja priča je Janeuinus Jurijev sin, lajik z Bleda v oglejski škofiji, star 70 let, in potrdi vse, kakor prejšnja dva.

Četrta priča je zopet duhovnik oglejske škofije: Viljem de Rosthach, star nad 40 let, ki trdi, da je še kot otrok, ko je hodil tukaj v šolo, in pozneje, ko je bil tu duhovni pomočnik (*socius divinorum*), vedno le tako slišal glede vseh treh točk, kakor so potrdili prvi trije in kakor je sedanji prošt sam razložil.

Nadaljne priče, ki so vse potrdile, kakor prve štiri, so sledeče: Mihael Schuster de Rotmersdorf, star okrog 40 let, oglejske škofije; Peter Chrabat de Rotmersdorf, star 30 let; Joannes de Gasp, lajik z Bleda; Jurij Salla de Veldes, star 60 let; Gregor Coloner, star 40 let; Lenart Creuliz, oglejske škofije, star 24 let; Gallus Joannis Merchl, star 50 let; Janovinus Jurijev sin, star 30 let; Janovinus Jakobov sin, star 30 let; Klemen Lavrencijev sin z Bleda (de Veld), star 32 let; vsi lajiki. Poleg napominanih sta bila zaslišana tudi še Andrej Mareljev sin, star 25 let, Ahacij Ambrožev sin „de Veldes“, star 26 let, ki sta potrdila, da blejska kapela spada pod briksenske cerkve oblast in pod nobeno drugo.

Izdalo in pisalo se je to v Rimu, blizu bratov pridigarjev cerkve Marijine „supra Minerva“ l. 1459. dne 17. marca zjutraj, prvo leto papeževanja Pija II. vpričo M. Andreja de Viterbio in Janeza de Tulhia kot javnih notarjev. Pavel Nunner je pa potrdil vse kot prav pisano in je privezal pečate.

Ako so torej, kakor kaže obravnava, duhovniki in lajiki oglejske škofije pričali proti zahtevam in prisvajanju jurisdikcije glede blejskega otoka cerkve in proštije od strani oglejske očakovine, in ako vpoštevamo stare pravice, svoboščine in podarilna pisma, ki so bila v rokah briksenskih škofov, je umevno, da je moral tudi Rim njim pripoznati vrhovno oblast in pravico v vseh zadevah glede blejske cerkve in proštije na otoku. Zdi se nam, da oglejska očakovina ravno radi tega ni poslala nobenega zastopnika k obravnavi v Rim, ker si je bila sama v svesti, da propade. In tako je bil po tej razpravi mir za nekaj časa.

Ko pa je bila l. 1461. ustanovljena ljubljanska škofija in bil grof Žiga pl. Lamberg potrjen prvim škofom ljubljanskim, nam povedó pisma ⁴⁾, da je ta dne 15. decembra l. 1465. posvetil na blejskem otoku cerkvico Matere božje. Ni nam znano,

⁴⁾ Izvestja muz. društva, IV., str. 155.

če je to storil na podlagi svoje jurisdikcije, ali pooblaščen po briksenskem škofu, ki ni mogel vedno posvečevati cerkve v daljnih krajih. Najbrže pa je bilo to vzrok, da je cerkev posvetil ljubljanski škof, ker po smrti briksenskega škofa-kardinala Nikolaja „de Kusa“, ki je umrl dne 12. avgusta 1464, naslednik njegov Jurij Golser mnogo časa ni bil potrjen od Rima radi raznih prepиров, namreč do 17. decembra 1471, in torej pač ni mogel izvrševati škofovskih opravil. Tako je ljubljanski škof najbrže z vednostjo poglavarja briksenske cerkve posvetil blejsko cerkev.

Dne 21. januarja 1483. pa se je tedanji briksenske cerkve kanonik in blejski prošt Melhior de Meckhau odrekel vsem pravicam do blejske proštije ter jo je izročil in vtelesil skupni mizi briksenskega kapitula za vse večne čase z dovoljenjem briksenskega škofa Jurija, ki je imel pravico, za to proštijo prezentovati, jo oddajati in preskrbljevati komur in kakor je hotel. Papež Innocencij VIII. pa je v buli z dne 3. septembra l. 1485., v drugem letu papeževanja, to uravnavo potrdil in še posebej priznal jurisdikcijo briksenski cerkvi glede cerkve in proštije na blejskem otoku. Tako bi bila imela biti vsa stvar jasna za vse prihodnje čase v tem oziru, ali vendar ni bila.

Povodenj krivoverske zmešnjave luteranstva je koncem 16. veka tudi blejsko okolico preplavila. O tem se hranijo v briksenskem stolnem arhivu dolge razprave iz mnogih let. Najžalostnejša prikazen pri tem pa je bila ta, da se je tudi gorenjska duhovščina tedanja većinoma vdala življenju po Lutrove vere nazorih. Poleg grajskega župnika Krištofa Faschanga, ki je bil l. 1572. odslovljen, je največ preglavice delal pozneje Sebastijan Konstantin de Seepoch⁵⁾, župnik nakelski (1581—1611), in prošt na blejskem otoku pri cerkvi Matere božje (22. avg. 1592—1607.) Ta mož se ni mnogo briga za svoje dolžnosti, pač pa za složno življenje, službo je zanemarjal, penzije briksenski cerkvi ni plačeval. Briksenski škof Krištof Andrej ga je

⁵⁾ Morda je bil doma ondi v vasi Mlino (Seebach).

resno opominjal mnogokrat v letih 1603.—1607. prav po očetovsko, včasih tudi oštel, zlasti radi tega, ker službe božje ni opravljal redno in o pravem času, da je bilo ljudstvo na škodi. Prosil ga je, naj si privzame pridnega in sposobnega kapelana, a vse je bilo zaman⁶⁾. Naposled mu zapreti, da ga bode odstavil, ako sam ne odstopi prostovoljno, ali, če se ne poboljša, zlasti še, ker ni bil vzglednega moralnega življenja. Že l. 1595. je obljubil poboljšanje, a obljube ni držal. Bil je tudi ljubljanski kanonik in kot tak si je znal tudi obdržati ugled pred svojim škofom. Stanoval je zdaj tu, zdaj tam. Naposled ga briksenski škof vender le odstavi kot nepoboljšljivca, četudi se je izgovarjal na ljubljanskega škofa, češ, da ga je ta, ko je bil prezentovan, postavil in potrdil. To se je sicer res bilo zgodilo na podlagi napačnega poročila, ki pa se je pozneje kot nepravdo preklicalo. Tudi ljubljanski škof Tomaž Hren se je glede blejske zadeve pritožil do apostolskega nuncija v Gradcu, do škofa Jan. Krst. Saluago, kateremu je bil pa briksenski škof na podlagi že omenjenih razprav in pisem objasniti in dokazati, da nad blejskim otokom nima ljubljanski škof ne v svetnem in ne v duhovnem oziru nikakršne jurisdikcije. Ako je njegov prednik kardinal Andrej Avstrijski ljubljanskemu škofu prezentoval v potrdilo Seb. Konst. de Seebach za blejskega prošta, se je to zdaj prvič zgodilo, seveda po pomoti, po napačni informaciji in „subreptitie“ in tudi z nepostavnimi sredstvi, kar se dokaže s tem, da se ne nahaja o tem nobena omemba v protokolih briksenskih, in da tudi v registraturi ni najiti nobenega reskripta ali dekreta. Tudi kardinal sam ni smel in ni mogel prezentovati preje, da je pritrdil in dovolil k temu kapitel na podlagi svoboščin in starih pravic. In četudi prošt kaže glede prezentacije kako pismo, ne more biti pravo, marveč je podmeteno. Torej ga on, briksenski škof, ne more priznati proštom, še bolj pa ga mora odstraniti iz preje že navedenih vzrokov, ker je prošt na škodo cerkvi in ljudstvu v pohujšanje.

⁶⁾ Takrat namreč, l. 1604., se je vpeljal pri vseh cerkvah briksenske škofije rimski missale, torej tudi na otoku.

Zato naj nuncij tudi poskrbi, da se ljubljanski škof ne bode vmešaval v njegove zadeve in kršil njegovih starih, od Rima potrjenih pravic in svoboščin.

Vsa ta zadeva se ni kmalu poravnala, ampak razmere med ljubljansko in briksensko škofijo so se vsled tega zelo napele, zlasti še, ker je ljubljanski prošt in škofov komisar Andrej Kralj l. 1608. Seebacherja s silo zopet vmetil na Bledu in duhovnu Juriju Brunelliju pod kaznijo izobčenja prepovedal, izvrševati ondi duhovska opravila brez dovoljenja Seebacherjevega. Miru torej ni bilo, dokler ni briksenski škof z vso eneržijo pred nuncijem dokazal s pismi, pravicami in svoboščinami, da na otoku blejskem nima ne v cerkvenem, ne v svetnem oziru nihče drugi jurisdikcije, kakor jedino le on. Tudi ljubljanskemu škofu je pojasnil, da Seebacher na blejskem otoku ni vmeščen, ampak je ondi le kot provizorični kapelan, ker je beneficij blejske proštije vtelešen mizi briksenske škofije. Zato ga prosi tudi, da naj on poskrbi, da Seebacher plača, kar je dolžan, in da vsa zadeva pride v postavni red. In ker je imel od briksenskega škofa tudi glavar blejskega gospostva, rekše njega oskrbnik Jakob Krist Kirchmaier de Ragen, nalog, da stori vse v odstranitev Seebacherja iz omenjenih razlogov, je naposled ta vender zapustil Bled.

Prepiri med ljubljanskim in briksenskim škofom pa še niso bili poravnani. Bil je še drug ogenj, ki je netil razprtije med njima, in ta je bil bohinjski župnik in ljubljanski prošt Andrej Kralj, kateri je bil priporočen briksenskemu škofu za blejskega prošta po odhodu Seebacherjevem, a ni dosegel te službe. Zato je škofu v Briksenu nagajal, kjer in kakor je znal in vedel, kakor smo že zgoraj videli. Posebno pa nam ga osvetljuje še naslednje: Briksenski glavar na blejskem gospostvu je kot namestnik ali oskrbnik imel pravico prisostvovati pri cerkvenih računih oseb cerkvâ v blejskem gospostvu. Bohinjski župnik in ljubljanski prošt Andrej Kralj pa mu ni le ob tej priliki cerkve samooblastno zapiral, kakor l. 1604., marveč ga je še celo izobčil, mu silo delal in naložil globo v denarjih. Tudi

podložnim, ki niso prišli k njemu, je nalagal denarno globo na 100 zlatov. Andrej Kralj je bil mnenja, da ima v Bohinju le ljubljanski škof pravico. Gotovo je, da tako ravnanje ni bilo brez posledic. Briksenski škof je prijazno pisal ljubljanskemu škofu, da naj to nepostavno in nečedno obnašanje Kraljevo kaznuje, vendar pa miru med obema škofijama še ni bilo do l. 1688., ko se tedanja škofa: Janez Francišek, škof briksenski, in Žiga grof Herberstein, škof ljubljanski, zedinita tako, da otok pripade škofiji ljubljanski, briksenski škofje pa imajo pravico v cerkvi na otoku rabiti „pontificalia“ kakor doma.

Slovstvo.

J. Z. Thalnitschers Antiquitates Labacenses. Anton v. Premerstein. Sonderabdruck aus den Jahreshften des österreichischen archacologischen Institutes. Band V. 1902. — Predelek 7—32.

L. 1674. je izšla pri Haanu v Solnogradu Ludovika Schoenlebn 208 strani obsegajoča kniga naslovljena Aemona vindicata. Takoj na naslovni strani izraža pisatelj svoj namen: »opusculum — ex antiquis probatis authoribus contra nonnullos recentiores scriptores, qui Aemonam in Istriam traustulerunt, concinnatum«. Schoenleben torej dokazuje, da je stala stara Emona na ljubljanskem ozemlju, ne pa v Istri, kjer je sedaj Cittanova. To delo je zavrglo nasprotno trditev. Ostalo je pa še vprašanje, je li res stala Emona prav na ljubljanskem ozemlju, ali kje drugje. Že Laz je trdil l. 1598., da je Emona stala na Igu. Schoenleben je vedel za to trditev, pa zdela se mu je nesprejemljiva. Gregor Dolničar (Thalnitcher) je sprejel Schoenlebnovo trditev za dokazano istino in je začel zbirati gradivo za natančen popis stare Emone. Naslovil je svoj spis *Antiquitates Urbis Labacensis etc.* Sestavil je svoj spis l. 1693. in ga na čisto prepisal ter posvetil predsedniku akademije Operosorum 1. nov. istega leta. To delce je več let dopolnjeval, a ne dovršil. Ostalo je v rokopisu, ki ga hrani ljublj. semeniščna knjižnica. Letos pa je izdal dr. Anton pl. Premerstein ta spis s kritičnimi opazkami.

Dolničar je razdelil spis v 15 poglavij. V teh govori o Jazonovi bajki, o velikosti, o zidovih, o trgih, o vodovodih, o templih stare Emone, o Ljubljanci, o rimskem verstvu, o emonski koloniji in rimski vladi, o svojstvih emonskih prebivavcev in o pokopih; našteva rimske

napise in denarje ter na kratko omenja zgodovino Emone in Ljubljane do l. 1472.

Iz tu označene vsebine je jasno, da ni ves spis važen za nas, ampak da so nekatera poglavja večjega pomena, druga pa brez vsake zanimivosti. Po tem načelu se je ravnal tudi izdajatelj tega spisa. Za nas brezpomembne popise starega verstva itd. je izpustil, iz drugih poglavij pa podaja vse, kar je za znanost kaj vredno. Najbolj pazno je sestavljeno poglavje o rimskih napisih. Tu primerja vsak Dolničarjev prepis z drugimi znanimi prepisi ter razsoja o njegovi pristnosti in pravilnosti.

Končna sodba je precej rezka. Dolničar mu je sicer marljiv in navdušen nabiravec in preiskovavec rimskih starin in napisov, toda ne vedno zanesljiv. Včasih ni prav čital, včasih je kaj dostavil po svojem domnevanju ali po svoji domišljiji, pogostoma je okrajšave napačno razrešil, da celó sam je potvarjal napise, kar v isti dobi ni bilo nič kaj nenavadnega.

Po mojem mnenju je zadnja sodba preostra. Res, da Dolničarjevi prepisi niso zanesljivi, saj tedaj tudi ni bilo to delo tako lahko, kakor dandanes. Težko je bilo čitati zamazane, včasih še celo pobeljene (calce dealbatus) kamene, pogostoma ob raznih vremenskih nezgodah. Ko jih je namreč D. prepisaval, še niso bili očiščeni in tudi ne tako lepó vzdani, kakor jih vidimo sedaj. Ne moremo si pa razlagati, da bi D. napise sam ponarejal. Za to je bil njegov značaj preresen. Če je kak napis ponarejen, ni še dokaz, da ga je D. ponaredil, saj je mogoče, da je dobil napačen prepis, ali pa, da je potvorjen napis prepisal.

Trije napisi v predelku 20. št. 4., 5. in 6. ne spadajo v zbirko, kar je že D. naznanil s tem, da jih nima v vrsti napisov in se sploh ne nahajajo v prepisanem izvodu njegovega dela. Tudi pri št. 4. pridejana letnica 1222. pred Kr. r. pojasnjuje, da ni mislil na stari napis, ampak na novi, ki je bil namenjen za spomenik na kakem poslopju, na pr. na novi mestni hiši, ki so jo tedaj nameravali zidati.

Ko bi bil »glasoviti« napisi o Natesiji res Dolničarjev tvor, bi ga bil gotovo vsaj prav prepisal. In vendar ga ni. Na kamenu loči pika črki *T* in *I*, v prepisu ni ločila (21).

Ko bi bil hotel Dolničar slepariti, bi bil brezdvomno napise tako ponarejal, da bi se to ne poznalo. Tudi bi z enim kamenom ne povzdignil kdovekoliko slave ljubljanske. Sicer pa D. povsod, kjer je le vedel, natanko zaznamuje kraj, kje so kak napis našli, pri izanskih prav tako, kakor pri ljubljanskih. Zanimivo je, da so več napisov, ki jih D. omenja, zopet našli pri prezidavanju v Ljubljani po potresu l. 1895.

K predelku 21. bi bilo opomniti, da je bila rodbina Perne okoli l. 1688. v Ljubljani prav številna, saj se nahaja v maticah stolne župnije prav pogostoma to ime.

Pri načrtu (pr. 22.), ki ga smatra D. za obliko Neptunovega templja, sodi dr. pl. Premerstein, da je bržkone kopel. Mogoče, pa tudi tempel utegne biti. Oblika te vrste se imenuje cella trichora. V Rimu sta dve taki zgradbi ohranjeni iz dobe pred Konstantinom, namreč: cella cimiterialis sv. Siksta in sv. Sotera. Devet milj od Rima proti Tivoliju je podobna zgradba tik bazilike sv. Simforoze (gl. Fr. X. Kraus: Gesch. d. christl. Kunst. 1895. I. 263.).

Tiskovne hibice, ki so se vrinile, ne motijo vsebine, na pr. Qualifa (14) m. Qualiza, Rumph (27) m. Kumph, Knidasch (30) m. Kaidasch, Schnedif (28) m. Schnediz.

Premmersteinova razprava se odlikuje po natančnih prepisih in snimkih Dolničarjevih zapiskov in nariskov in po strokovni uredbi vse tvarine.

V. Steska.

Duhovna bramba v štajerskem narečju. »Duhouna Branua, prad duhounah — inu žuotnah Nauarnostah sakobart per sabe nositi«.

S temi besedami se pričenja naslov male knjižice, ki je bila »iz nemškige u to suovensko Spraho sprabernjana, inu drukana u' Köln u' tam lete 1740«.

Poleg naslovnega lista ima knjižica še 180 str. Znana¹⁾ je tudi z naslovom »Kolomanov žegen«, ker se nahaja v nji (str. 52.) res pripoved o Kolomanu, sinu iberijskega kralja, ki je dal svojemu očetu, odhajajočemu v vojsko v neznane dežele, iz nebes dobljeno pismo, ki bi ga varovalo vseh nevarnostij itd.*

Spisi te knjižice so praznovorni, češ, da posamezne molitvice ali črke otmó človeka vsake nevarnosti, bolezni in smrti, če jih opravlja ali celó spisane s seboj nosi.

Čudno je, da se pisec vedno sklicuje na papeža Urbana VIII., ki je vprav nasprotno učil, namreč, da naj se privatnemu razodetju pripisuje le človeška verljivost, dokler ga cerkev ne potrdi.

Vsebina je torej brez vrednosti. Jezik je nepravilen, narečje ko-roško, pisava nestalna. Znamenita je kniga torej le za dialektologe.

Čudno pa je, da je ta knjiga takó razširjena in da se je ohranilo toliko izvodov. Nahaja se še sedaj med ljudstvom, in posamezni izvodi so dovolj dobro ohranjeni.

Založnik, ne preveč vesten človek, si je služil s to knjižico gotovo lepe denarje. Izšlo je bržkone več izdaj. Köln kot kraj natiska je brez dvoma izmišljen.

Zanimiva in doslej menda še ne naznanjena je štajerska izdaja te knjižice. Naslovljena je: »Duhovna Bramba, kero je dobro pri sebi imeti

¹⁾ Marn. Jezičnik. XXII. str. 28. — Glaser. Zgod. slov. slovstva. I. str. 205. — Citate navajam v gajici.

proti duhovnim ino telovnim nevarnostim; zapopáde hasnovitne žegne ino molitve, en tál od Boga razodete, od cerkve ino svetih očakov narédte, ino od Papeža Urbana VIII. poterdjene k trošti vsm vernim kerí na vodi ali na suhem potujejo, da skoz toto branbo, če jo pri sebi majo, od mnogih nesreč znajo rešeni biti. Cum Lic. Ord. Cens. Trev. ibidem An. 1647 impressum. Natisnjeno v Mainzi«. Str. 216.

Ta letnice bi torej veljala za latinski izvirnik, kar seveda ni resnično, ker kaj takega cerkev ni nikdar potrdila. Letnice slovenske izdaje ni na naslovni strani, pač pa se bere na strani 99. na začetku drugega dela: Natisnjeno v leti Kristusa 1705. Gotovo pa sta tudi tu izmišljena kraj in letnica. Popir, tisek in jezik govoré za to, da mora biti izdaja ok. 100 let mlajša.

Ta izdaja ima tudi 24 podobíc svetnikov, ki so varuhi posameznim uram celega dne.

Na str. 160. molitev o. Marka Avijanca († 1699.), »Prava grivinja grešniga človeka«. Na str. 170. se bere »Pobožna viža sveto mešo hasnovitno poslušati. V premišlávaji bridkega terplenja ino smerti našiga Gospoda ino Zveličara Jezusa Kristusa. S priloženimi Juternimi ino večernimi Molitvami«.

Zanimiv je začetek večerne molitve: »Blažena bodi sveta neizdélna Trojica božja, zdaj ino vsigdar, ino na večne čase«. Potem se nahajajo še te rečenice: z novoj močjoj (!); obrani me toto noč od vsiga zavitja — hudiga protivnika; ob pravi vuri gorstaniti; tebe z gorečoj ljubavoj hvaliti.

V večerni pesmi (str. 212.) se nahajajo te le vrstice:

Jezus, mojga serca slaja,
Tvoje moč me naj povája;
Leži toto noč pri meni,
Ino z gnadoj me ogreni.

Angel naj pri meni vahta,
Da peklenska huda žlahta,
Meni škodit ne zamore,
Z djanjem al, skoz misli nore.
Naj tude vsi prijateli,
Pri našem odrešiteli
Čisti vsi zaspíjo, itd.

V. Steska.

Prevod Bellarmínovega katekizma je izšel v slovenščini l. 1728. Ta prevod nam je sicer znan, a letnice nismo vedeli, ker je knjižica sama ne navaja. Poleg Šafařika naznanja to, 111 stranij obsegajočo knji-

žico tudi Marn v »Jezičniku« XXII. str. 28. in dr. Glaser v »Zgod. slov. slovstva« str. 205.

Znano je bilo, da je katekizem izšel po l. 1725., kar naslov (v gajico prepisan) sam pove: »Kratki zapopadek christianskiga navuka od Roberta Bellarmina iz Tovarštva Jezusa, Svete Rimske Cerque Cardinala, k' nucu vsiga karšanstva iz povela Rimskega Papeža Clemena tiga VIII. vkupej zložen: zupet v' tem lejtio MDCCXXV. Od sedajnega Rimskega Papeža Benedicta tiga XIII. — — — perporočen. Iz Latinskiga, nu Laškiga, na Slovinski, ali Krajnski jezik zvestu prestavljen, nu pogmeran«.

Natančno letnico pa nam je ohranil Ahacij Steržinar, pišoč str. 153. svoje pesmarice iz l. 1729.: »dokler pak ta Rimski Catehismus, oku lih je v' veliku šprahih drukan, v' slovenski ali krajnski šprahi še ni biu drukan, jest svetjem zatu tega Rimskega Cardinala Roberta Bellarmina iz tovarštva Jezusoviga, kateri Catehismus ali kratki zapopádik Christian-skiga navuka je v' Latinski inu Slovenski al Krajnski sprahi novič drukan v' Lublani to letu 1728«.

V. Steska.

Kapela žalostne Matere božje v Središču in njen častni venec. Spomenica na zlato mašo dveh srediških rojakov leta 1902. Maribor, 1902. Lastna založba. Tisk tiskarne sv. Cirila. Knjižica obsega 136 strani; spisal jo je Matej Slekovec, kn.-šk. duh. svetovalec in župnik pri sv. Marku niže Ptuja. V prvem delu obsega zgodovino trga Središča in zgoraj omenjene kapele, v drugem delu pa životopise znamenitih Središčanov, med katerimi se posebno odlikujeta oba letošnja zlato-mašnika: stolni prošt Lavrencij Herg ter župnik in profesor Matija Šinko. Spisana je knjižica v krasnem jeziku in z izredno zgodovinsko vestnostjo. Središče se po nemško imenuje Polstrau. Pisatelj trdi, da je nemško ime nastalo iz slovenske besede »polostrov«, ker je trg nekđaj stal na polotoku Drave.

O zdravstvu staroga Zagreba. Napisao Janko Barle. U Zagrebu. 1902. Lep donesek k hrvaški kulturni zgodovini je pričujoča knjižica, obsegajoča 73 strani. Dasiravno ni bilo na razpolago mnogo virov, je vendar pisatelj z izredno marljivostjo in spretnostjo sestavil delo, ki je velike vrednosti. V prvem poglavju podaje zgodovino zagrebških bolnic, ubožnic in kopališč, potem životopise zdravnikov in lekarnarjev, način njihovega zdravljenja v zadnjih šestih stoletjih in knjige, katere so rabili. Ker je bil Zagreb v tesni zvezi z Ljubljano in ker je bilo nekoliko Slovencev zdravnikov v Zagrebu, je Barletova publikacija, ponatisnjena iz »Liečničkoga Viestnika«, važna tudi za spoznanje naših zdravstvenih razmer v minolih vekih.

Izdaje in zalaga »Muzejsko društvo za Kranjsko.«

Natisnili J. Blasnikovi nasledniki v Ljubljani.